

KÄINA VALLAVALITSUS

KÄINA VALLA ARENGUKAVA

2015-2022

KÄINA VALLA EELARVESTRAATEEGIA

2016-2019

KÄINA VALLA TERVISEPROFIIL JA

TEGEVUSKAVA

2015-2021

Käina 2015

Sisukord

Käina valla arengukava 2015-2022

1. Sissejuhatus	3
2. Valla arengut mõjutavad üldised suundumused	3
3. Käina valla arenguvision ja strateegilised eesmärgid	5
4. Tegevuskava aastateks 2015 kuni 2022	11
5. Kokkuvõte	24

Käina valla eelarvestrateegia 2015-2019

1. Sissejuhatus	25
2. Sotsiaalmajandusliku keskkonna analüüs ja prognoos	25
3. Tulubaasi ülevaade ja prognoos	28
4. Põhitegevuse kulude prognoos	29
5. Investeermistegevus	32
6. Finantseerimistegevus	34
7. Sõltuva üksuse finantstegevuse olukord ja prognoos	36
8. Finantsdistsipliin	36
9. Tundlikkusanalüüs	38
10. Kokkuvõte	40

Käina valla terviseprofiil 2015-2021

1. Sissejuhatus	41
2. Üldandmed	41
3. Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused	45
4. Laste ja noorte turvaline ning tervislik areng	52
5. Tervislik elu-, õpi- ja töökeskkond	58
6. Tervislik eluviis	62
7. Kokkuvõte	65

Käina valla arengukava 2015-2022

1. Sissejuhatus

Käina vald on Hiiu saarel ainulaadne ja eriline oma geograafilise asendi tõttu. Vald asub kahel merega eraldatud saarel: Hiiumaal ja tema naabruses asuval Kassari saarel. Kahte saart ühendavad omavahel tammid madalas, roostikku kasvanud meres. Omapärase merelise ühenduse Hiiumaaga moodustab Käina laht, mis on looduskaitseala ja pakub erilist huvi loodusesõpradele.

Valla keskus on Käina alevik, mis on suurim tõmbekeskus kogu Lõuna- Hiiumaal.

Käina vallale annavad näo elanikud ja nende suhtumine valla arengusse. Valla arengu eesmärk on tagada kvaliteetne elukeskkond tulevastele põlvedele ja elanike arvu kasv.

Arengukava on kokkulepe arengukava perioodiks valitud arengusuundadest, tehtavatest investeeringutest ja arendustest.

Käina valla arengukava järgib eelnevates arengukavades toodud arengusuundi ja põhimõtteid. Arengukava koostamisel on lähtutud kohaliku omavalitsuse korralduse seadusest, Käina valla põhimäärusest ning teistest seadusandlikest aktidest, milles on määratud valla kohustused.

Arengukava eesmärk on anda valla elanikele kindlustunne tuleviku suhtes, samuti anda infot hallatavatele asutustele, koostööpartneritele ja investoritele selle kohta, kuidas vald on oma arengut planeerinud ja millised on kõige olulisemad otsused. Lähimõeldud lahendused, mis on arengukava koostamisel erinevate huvigruppide vahel leitud, peaksid lähiaastatel läbi projektide ja omainvesteeringute tegelikkuseks realiseeruma. Oma tuleviku kujundamisel on oluline keskenduda olemasolevatele tugevustele ja võimalustele, seetõttu on arenguprotsesse käsitletud lähtuvalt valla eelarve prognoositavatest võimalustest ja ruumilise planeerimise, valla üldplaneeringu, võimalustest.

Millistel aastatel ja kui suurelt vald plaanib erinevaid objekte välja ehitada, millised on olulisemad tegevussuunad, kuhu lisaraha peaks suunama, milliseid projekte on vaja algatada? Need on küsimused, kus kõigil valla elanikel ja asutustel on võimalik sõna sekka öelda ka järgnevatel aastatel. Valla arengukava uuendatakse järjekindlalt.

2. Valla arengut mõjutavad üldised suundumused

Kohalikku arengut kavandades on oluline arvestada piirkonna üldiste arengusuundadega, mis lähtuvad Läänemere regiooni strateegiast, keskkonda säästvast ja terviseohutust tagavast arengust, infotehnoloogia kiirest arengust.

Möödunud majanduskriis, Ukraina kriis ja jätkuv Euroopa Liidu majandussurutis mõjutab nii valla ettevõtete kui töötajate seisukorda. Ebakindlus nõudluses ei luba ettevõtteid aktiivselt laiendada.

Vähesel määral laienemine põrkub tihti tööjõupuuduse taha. Sissetulekute vahe vähenemine vanade ja uute liikmesriikide elanike sissetulekute vahel on aeglane ning sellega säilib surve väljarändeks. Samas on aktiivsemaks muutunud sisseränne ja rahvastiku vähenemine Käina vallas on vähenenud. Eesti on lähitulevikus kahaneva rahvaarvuga ning vananeva rahvastikuga riik. Viimaste aastate lõikes on Hiiumaa majandus kasvanud aeglasemalt kui Eesti majandus tervikuna. Seda enam tuleb Käina vallas iga tööjõulise inimese oskused maksimaalselt välja arendada ja leida neile rakendus. Sihikindla arendustöö korral on eeldusi muuta seni veel liigselt lihtsale allhankele tuginev majandus rahvusvaheliselt konkurentsivõimeliseks. Samas tuleb tunnistada, et reaalsuseks on kas ettevõtete laienemine või pereettevõtete tekkimine. Keskliste ja suuremate ettevõtete liikumine maapiirkonda ei ole trendiks.

Põllumajandus on olnud oluline majandussektor elanike toiduainetega varustamisel, piirkonna tööhõive tagamisel ja maastike kujunemisel. Viimase 10 aasta jooksul on aga just põllumajandus läbi teinud kõige sügavamaid muutusi. Põllumajandustootjad saavad Euroopa Liidust lisainvesteeringuid, mille tulemusena tõuseb ka põllumajandustootmise tootlikkus ja konkurentsivõime. Oluline on maapiirkonna mittepõllumajanduslike väikeettevõtete toetamine ja arendamine.

Inimeste tervise- ja keskkonnateadlikkuse kasv, suurenev nõudlus mahepõllumajanduse toodete järele ning kasvav turism avardavad loodusega seotud arenguvõimalusi. Suured metsa- ja soolad, traditsioonilised maastikud, rahulik miljöö, kultuuri ja ajaloopärand on eeldusteks loodus- ja taluturismile ning mahetoodete viljelemisele. Puhas loodus ja hõre asustus pakuvad võimalusi looduslähedaseks puhkuseks ning suvekodude ja keskkonnasõbralike elukohtade rajamiseks.

Üldise trendina suureneb pendelrände kasv, seega inimeste arv, kelle kodu on Hiiumaal kuid kes töötavad Tallinnas, võib veelgi kasvada.

Valdav trend Eestis on geograafilise ruumi väärtustamine, st territooriumi suurus inimese kohta. Linlased soetavad korteri asemel maade ja metsadega vana talumaja või uue maja linna lähedal, tallinlased-tartlased soetavad maa- ja suvemaju üle Eesti. Oluliseks peetakse privaatsust.

2014-15 aasta statistika näitab mõneti üllatavalt positiivset trendi Käina valla rahvastiku arengutes, st, et suurenenud on sisseränne, sh lastega perede valla haldusterritooriumile elama asumine, sündide arv on stabiilselt kõrge, sh on suurenenud just kohapeal elavate väikelaste arv. Valla elanike arv on stabiliseerunud. Sellest tulenevalt on tekkimas lasteaia kohtade puudus. Samuti on vähenenud kinnisvara kuulutuste arv kinnisvaraportalides ja üürikortereid ei ole üldjuhul saada.

3. Käina valla arenguvision ja strateegilised eesmärgid

Arenguvision

Milline on Käina valla tulevik? Vision, mis on strateegia koostamisel ja tegevuste planeerimisel aluseks, on sõnastatud järgmiselt:

Käina vald on püsiva elanike arvuga, tugeva identiteeditundega, jõukas, eripärast loodust, traditsioone ja ettevõtlikust väärtustav Hiiumaa vald.

Arengustrateegia on juhendiks, kuidas kõige otstarbekamalt kasutada olemasolevaid ressursse: kogemusi, autoriteeti, ajaloolist omapära, inimeste isikupära ja teisi iseärasusi, ka raha ja aega.

Visionist lähtuvalt on arengukava keskendunud järgmiste strateegiliste eesmärkide saavutamisele:

- Kvaliteetne avalik teenus kõigile valla elanikele
- Vallaelanike suurenenud identiteeditunne
- Tänapäevaselt arendatud elukeskkond, looduskeskkond ja ettevõtluskeskkond
- Valda (tagasi) tulijatele kodu rajamiseks tingimuste loomine

Käina valla arengueesmärkide saavutamiseks on vaja keskenduda alljärgnevatele objektidele ja tegevustele.

- **Kvaliteetne avalik teenus kõigile valla elanikele**

1. **Käina Spordikeskuse arendamine**

2. **Käinas asuva huvikooli** arendamine parimaks huvikooliks Hiiumaal. Arenguvõimalusena üle-Hiiumaalise huvikooli loomine keskusega Käinas.

3. **Kultuurikeskuse** hoone rekonstrueerimine, Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse ning kolmanda sektori potentsiaali kasutades mitmekülgse kultuuritegevuse ja kultuuriürituste pakkumine.

4. **Käina Kooli** arendamine, hoonete kohaldamine vähenenud laste arvu kohaseks, kulusäästliku ülalpidamise saavutamine

5. **Orjaku sadama** väljaehitamine külalissadamaks ja kalurite sadamaks.

6. **Käina aleviku tööstusala** väljaehitamine.

7. **Käina valla eakate toetatud elamispindade** väljaehitamine.

8. **Käina Spordihoone, Käina Kooli ja Käina-Suuremõisa kergliiklustee ning kooli staadioni** väljaehitamine.

9. **Käina kardiraja** arendamine ning rahvusvaheliste võistluste nõuetega vastavusse viimine.

10. **Kassari ja Lussuliiva supluskoha** väljaarendamine.

- **Suurenenud identiteeditunne**

1. Käina valla ajalooliste, kultuuriliste ja loodusturismi sümbolite väljaehitamine ja teadvustamine, sh **Käina kirik, Orjaku linnuvaatlustorn, Putkaste mõisapark ja hoonetekompleks ja Kuriste kiriku-rahvamaja hoonetekompleks**
2. Noortele vaba-aja võimaluste loomine, noorte sidumine vallaga läbi positiivsete emotsioonide **Erinevad sportimisvõimalused, tenniseväljak, võrkpalliväljak, jalgpalliväljak.**
3. Käina vallas rahvakultuuri säilitamine ja isetegemisel baseeruva kultuuri toetamine, ülevallaliste kultuuriürituste korraldamine.

- **Käina Huvi- ja Kultuurikeskus**

4. Initsiatiivikuse ja isetegemise toetamine, toe pakkumine kolmandale sektorile, nende algatustele ja projektidele.
5. Noortespordi ja noortega tegelevate spordiklubide toetamine läbi pearaha rahastamise.
6. Infolevi parandamine ja toetamine.

- **Tänapäevaselt arendatud elukeskkond, looduskeskkond ja ettevõtluskeskkond**

1. Käina valla **turismi** infrastruktuuri ja turunduse arendamine, **Hiiumaa loodus – ja tegevuskeskuse** rajamine Käina Spordikeskuse kõrvale.
2. **Käina lahe - Kassari maastikukaitsealal** ja mujal vallas maastike, vaadete ja miljöö hoidmine ja taastamine.
3. **Käina valla maakasutuse ja ehitustegevuse** korraldamine traditsioone jälgivalt ja head elukeskkonda pakkuvalt.
4. Säästev **looduskasutus.**
5. Head suhted **ettevõtjatega** ning oma otsustes investeeringute ja ettevõtjate soosimine. Omandi ja planeeringutega eelduste loomine uutele töökohtadele.
6. Investeeringud Käina valla **teedevõrku.**
7. Investeeringud Käina valla elanike tervise edendamiseks.

- **Valda (tagasi) tulijatele kodu rajamiseks tingimuste loomine.**

1. **Munitsipaalkorterite** hoidmine noortele peredele ja spetsialistidele.
2. **Elamumaade** fondi loomine ja munitsipaalmaade arendamine elamuehituseks.

Arengumudel

Käina valla areng põhineb otsustel, mis arvestavad eelkõige ressurside otstarbekat kasutamist. Arengu eesmärk on luua eeldused elanike arvu kasvuks Käina vallas ja tagada kvaliteetne elukeskkond tulevastele põlvetele looduslikku mitmekesisust säilitades ja looduskeskkonda hoides. Kõige olulisemaks peetakse uute ideede toetamist, õppimisvõime arendamist ja ettevõtlikkust. Toimib tihe koostöö valla, erasektori ja mittetulundusühingute vahel, et tagada ühtlane areng, hoida oma kultuuripärandit ja kasvatada ühtset identiteeditunnet.

Olulisimaks ja suurimaid investeeringuid nõudvaks valdkonnaks on soodsa elukeskkonna kujundamine ja selle läbi identiteeditunde suurendamine. Investeeringud suunatakse heakorra parandamise, koolivõrgu, vaba aja veetmise ja sportimisvõimaluste loomisesse, turismi infrastruktuuri väljaarendamise, ühisveevärgi ja -kanalisatsiooni ning teede ja tänavate ehitamisse.

Noorte perede ja laste perspektiivi kindlustamiseks suurendatakse investeeringuid haridusse – eelkõige huvihariduse ruumide täielikuks renoveerimiseks. Head õpetajad ja kasvatajad, turvaline ja loovust soosiv arengu- ja õpikeskkond, sõbralik lasteaia- ja koolielu, head raamatukogud ning vaba aja veetmise võimalused seovad nii praegused kui tulevased elanikud tihedamalt kodukohaga. Teadvustatakse eakate osakaalu järsku kasvu lähikümnenäil, toetatakse vanureid ja puuetega isikute toimetulekut ning nende osavõttu ühiskonnaelust. Abi vajajate hoolekande laiendamiseks korrastatakse munitsipaalkortereid ja hakatakse planeerima eakatele toetatud elamispindade rajamist. Sisserände suurendamiseks ja vallas elavate inimeste elamistingimuste parandamiseks soodustatakse uute kodude rajamist läbi elamumaade munitsipaliseerimise ja tingimustega müügi. Toetatakse hajaasustuspriirkonnas riigiga kahasse nii kaevude kui muu infrastruktuuri rajamist. Eelistatud on väikepereelamud, mis on sobivaks koduks noorele perele. Konkurentsivõime suurendamiseks elamuehituse arendamisel ning igapäevateenuste kohapealse kättesaadavuse huvides jätkatakse tehnilise infrastruktuuri, sealhulgas infolevi ja andmeside arendamist. Investeeringutakse tänavavalgustusse ja heakorda.

2006.a võeti vastu valla üldplaneering. Planeeringuga täpsustati maakasutustingimused ja sellega kaasnevad piirangud ning nähti ette potentsiaalsed elamupiirkonnad. 2014.a valmisid esimesed elamualade detailplaneeringud. Jätkatakse taotluste esitamist riigimaade munitsipaliseerimiseks. Arvestatakse muinsuskaitse ja looduskaitse objektidega ning koostatakse muude kaitsealuste alade kasutamistingimused. Kassari osa üldplaneering vaadatakse üle ning uuendatakse, võttes aluseks piirkonna elanike ettepanekuid.

Puhkevõimaluste arendamiseks korrastatakse üldkasutatavad puhke- ja rannaalad Kassaris ja Käina lahe ümbruses, korrastatakse jäätmekäitlus, tagatakse kaitstavate objektide ja maastike säilitamiseks

ja eksponeerimiseks vajalikud tingimused, aidatakse kaasa tervise edendamise (näiteks raviturism, Käina lahe muda kasutamine) ja vabaaja teenuste väljakujundamisele ning avalike spordi-, kultuuri- ja puhkekohtade väljaehitamisele (Käina kergliiklustee, Käina staadion, kultuurikeskus, spordihoone, Kassari Kiigeplats, Käina Koolipark).

Käina valla turismisektori arendamiseks ja kogu Hiiumaa atraktiivsuse tõstmiseks reisi sihtkohana rajatakse Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskus. Koostöös Käina Spordikeskusega pakutakse ühtses kompleksis kaasaegset külastuskeskkonda ja laia valikut vaba aja veetmiseks ja sportimiseks. Sellest peaks kujunema Lõuna-Hiiumaa suurim hooajaväline turismimagnet, mis annab võimaluse Hiiumaa paremaks müügiks just hooajaväliselt, mil eraldi seisvad ja väiksemad vabaaja veetmise teenuse pakkujad oma tegevuse lõpetavad. Hiiumaa vajab 2-3 aastaringelt 8 tundi päevas ja 7 päeva nädalas külastajatele avatud aktiivset tegevust või atraktsioone pakkuvat keskust, et püsida kaardil aktiivse piirkonnana ka hooaja väliselt.

Vaba aja aktiivse veetmise võimaluste laiendamiseks külastajatele ja elanikele tehakse investeeringuid mereturismi ja supluskohtade väljaarendamiseks. Traditsioonilise saarelise eluviisi kõrval laiendatakse võimalusi tegevuseks turismi- ja puhkemajanduses. Hooaja pikendamiseks tasub arendada talvist merematkamist. Suusa- või uisumatkade korraldamiseks ühe keske kuid mobiilse merematkakeskuse loomine aitaks lahendada ka õpilaste kooli talispordi suurima probleemi – suuskade ja uiskude laenutuse võimaluse puudumise.

Puhke- ja turismimajanduse laiendamine, meresõiduvõimaluste avardamine toob rohkem külastajaid ja ettevõtluse laiendamise võimalusi näiteks ehituses, metsanduses, kaubanduses, teeninduses, käsitöös. Valla konkurentsivõime tõstmiseks on vajadus investeerida olulistesse turismi arengut soodustavatesse objektidesse – Käina lahe – Kassari maastikukaitseala teenindavatesse objektidesse, Kassari ja Lussuliiva randa, Orjaku sadama piirkonda ja Sääretirbi turismi-infrastruktuuri arendamisse.

Kohapealsete töövõimaluste laiendamisel ollakse ennekõike huvitatud teadusmahukatest, keskkonnale ohututest lisaväärtust loovatest töökohtadest. Toetatakse uuenduslikke ideid ja tegevusi vallas, mis ühendaks tootjad, potentsiaalsed investorid ning teadus- ja arendustöötajad. Käina on üks Hiiumaa tugevamaid põllumajanduspiirkondi, mis loob eelduse siinse põllumajanduse kompetentsikeskuse tugevdamiseks ja arendamiseks, ning tootjate baasil ühistulise tegevuse tekkimiseks. Haridusvõimaluste tagamine loob eeldused sotsiaalse kapitali edendamiseks ja selle läbi ettevõtluse arenguks. Uuendusmeelsus parandab valla mainet ja loob positiivse imago, mis omakorda suurendab valla konkurentsivõimet ja lubab loota ka välisinvesteeringuid.

Vallaelanike identiteedi- ja kodukohatunde tugevdamise eesmärgil toetatakse külaliikumist.

Suurt tähelepanu pööratakse otsustamisprotsessi demokratiseerimisele vallas. Suurendatakse vallalehe rolli teabe edastamisel ja tagasiside saamisel. Koolituse ja enesetäienduse kaudu suurendatakse volikogu, valitsuse ja ametnike otsuste ettevalmistamise ning vastuvõtmise asjatundlikkust ja teenindamise kvaliteeti. Suurendatakse omavalitsuse haldussuutlikkust ja investeerimisvõimet kaasates Euroopa Liidu struktuurifonde.

Arengukava elluviimise eeldused

Arengukava sisaldab hetkeolukorra analüüsi. Arengukavas kajastatakse kuni arengukava perioodi lõpuni strateegilised eesmärgid ja tegevused eesmärkide saavutamiseks.

Samuti määrab seadus, et arengukava on aluseks kohaliku omavalitsuse üksuse eelarve koostamisel, kohustuste võtmisel ja investeringuprojektide kavandamisel.

Valla arengukava elluviimise peavad tagama vallavalitsuse ja vallavalitsuse hallatavate asutuste töötajad. Arengukavas kokkulepitu peab saama ellu viidud lähtuvalt arengukava tegevuskavast ja valla eelarve võimalustest. Tegevuste finantseerimiseks kasutatakse lisaks eelarvevahenditele ka laenuvahendeid, Eesti riigieelarve toetusi, muude organisatsioonide abi- ja koostööprogrammidest saadud vahendeid, samuti EL struktuurifondide toetusi.

Arengukava elluviimine toimub valitsuse töötajate igapäevase tegevuse kaudu järgmisi põhimõtteid arvestades:

1. eelarve vahendite kasutamine pidevate tegevuste rahastamisel,
2. toetuste taotlemine suuremahulisteks investeringuteks,
3. koostöö erinevate huvigruppidega,
4. kohalikes projektides osalemine,
5. valla üldplaneeringu järgimine,
6. rahvusvahelises koostöös osalemine,
7. ettepanekute esitamine seadusandluse täiendamiseks ja muutmiseks.

Tegevuskava finantseerimisel lähtutakse järgmistest põhimõtetest:

1. eelarve on tasakaalus,
2. suurendatakse valla hallatavate asutuste majanduslikku toimetulekut projektipõhise rahastamise kaudu kaasates ka mittetulundusühenduste ja eraettevõtete abi,
3. valla laenukoormus hoitakse seadusega lubatud piirides.

Investeeringupõhimõtted

Arengukava elluviimine eeldab, et arengukava dokument on aluseks eelarve koostamisel ja vastuvõtmisel. Arengukava osana oleva eelarvestrateegia finantseerimise põhimõtted on järgmised:

- eelarve on tasakaalus,
 - eelarve finantseerimistehingute maht ei ületa seaduses ette nähtud taset,
 - investeeringud ei tohiks üldjuhul tõsta objekti tegevuskulusid, oluline on saavutada majanduskulude kokkuhoidu,
 - lepatakse kokku struktuurifondidest ja muudest vahenditest taotletavate toetuste omafinantseeringu suurus,
 - pikaajalisi laene kasutatakse ainult arengukavas toodud investeeringute rahastamiseks,
 - investeeringute plaan vaadatakse igal aastal läbi ja tehakse vajalikud täpsustused,
 - investeeringute hulka planeeritakse ka arendustegevuse kulud, (näiteks planeeringud, uuringud).
- Oluline on arvestada soodsate tingimuste loomist erakapitali ja välisinvesteeringute toomiseks valla arengu kiirendamiseks ja konkurentsivõime tõstmiseks.

4. Tegevuskava aastateks 2015 kuni 2022

Arengueesmärkide ja ülesannete elluviimisel lähtutakse tegevustest alljärgnevates valdkondades: looduskeskkond, elu- ja sotsiaalkeskkond, majanduskeskkond.

Looduskeskkond

Valla looduskeskkonda iseloomustab:

- Looduslähedane kultuurmaastik.
- Inimese ja koduloomade poolt hooldatud rannad.
- Kaunis ja turvaline elukeskkond.
- Loodusressursside säästlik ja heaperemehelik kasutamine.
- Loodusliku potentsiaali eksponeerimine.
- Puhkemajandusliku suunitlusega Käina lahe – Kassari maastikukaitseala.
- Kogu kaitseala on puhkamiseks ja vabaaja veetmiseks avatud (va kaitse-eeskirja juhtudel).
- Turistide ja tavakülastajate liikumist Kassari saarel suunatakse matkaradade ja rühmade organiseeritud liikumise läbi, mis on vajalik lähtudes looduse säilitamise eesmärgist. Maastikukaitsealal asub valla ainus perspektiivne supelrand, mille vahetus läheduses asub rahvapide pidamiseks sobilik kiigeplats. Kassari kiigeplats koos Säätirbiga on kujunenud populaarseks kontrollitud tegevusega puhkealaks.
- Tihu maastikukaitseala.

Maafond:

Käina valla haldusterritooriumil on maad 20500 ha. Sellest:

- haritav maa 5100 ha.
- looduslik rohumaa 2200 ha.
- metsamaa 10000 ha.
- õuema 500 ha.
- muu maa 2700 ha.

Sihtotstarbeliselt on tootmismaad (sh ärimaa) 184 ha ja elumumaad 4600 ha.

Maavaradest leidub Käina valla territooriumil: ravimuda, kruusa, savi ja liiva.

Arengueesmärgid on säästev looduskasutus, traditsioone jälgiv ehitus ja head elukeskkonda pakkuv maakasutus, taastatud Käina lahe - Kassari maastikukaitseala maastikud, vaated ja miljöo ning Käina valda luua vallakodanikele ja turistidele kvaliteetsed supluskohad.

Tegevuskava 2015-2022

1. Olemasolevate loodusväärtuste kaitse tagamine.
2. Elanike ja külastajate keskkonnateadlikkuse suurendamine.
3. Ehitus- ja planeerimispoliitika väljatöötamine sh detailplaneeringud, noore pere maa detailplaneeringud, uuring, arengukava, keskkonnamõju hindamine.
4. Elukeskkonna kvaliteedi tagamine.
 - 4.1 Pool-loodusliku elukeskkonna teadlik ja terviklik kujundamine.
 - 4.2 Käina valla haljasalade hooldus.
 - 4.3 Heakorrastamata hoonetele ja aladele suurema tähelepanu pööramine.
 - 4.4 Koos Hiiumaa loodus- ja tegevuskeskusega rajatakse Käina lahe põhjaranna matkarada.
5. Maastikuhooldus, kergliiklusteed, heakorraprojektid, haljasalad, pargid.
 - 5.1 Käina aleviku parkide uuendamine.
 - 5.2 Kassari ja Lussuliiva supluskohtade heakorrastamine.
 - 5.3 Sääretirbi poollooduslike koosluste taastamine koos inimtegevusega arvestamisega.

Elu- ja sotsiaalkeskond

Valla rahvastiku analüüs on esitatud arengukava osas Terviseprofiil.

Arengueesmärgid on kodanike kaasamine läbi külaseltside, mittetulundusühenduste jm institutsioonide valla elu mitmekesistamiseks. Elukeskkonna teadlik kujundamine ning heakorra tagamine valla territooriumil. Elamufondi energiatõhususe tõstmine. Tugeva põhikoolihariduse tagamine ning kvaliteetse ja mitmekülgse huvihariduse pakkumine renoveeritud Käina Huvi- ja

Kultuurikeskuses eesmärgiga koondada Hiiumaa huviharidus ühte Hiiumaa huvikooli ning teenuse osutamine arvestades laste individuaalseid eripärasid, kaasaegses Käina Lasteaia Tirtspõnni hoones, kus on olemas turvalisuse nõuetele vastav mänguväljak ning –vahendid. Võimaluste loomine mitmekülgseks vaba aja veetmiseks ja kultuuriliseks tegevuseks, koolistaadioni, staadionimaja, pargi, kergliiklustee, terviseradade, spordiväljakute, spordikeskuse arendamine erinevate spordialade harrastamiseks ja elanikele igapäevaseks terviseedendamiseks. Heal tasemel sotsiaaltöö - tervikliku ja toimiva hoolekandesüsteemi loomine kõigile. Orjaku sadama taristu atraktiivsemaks muutmine,

Elukeskkond

Käina vallas on neli aktiivselt tegutsevat külaseltsi Orjaku ja Putkaste külaseltsid ning Kuriste ja Kassari Haridusseltsid. Seltsid tegelevad suveperioodil aktiivselt tegevuste läbiviimisega toimub kontserte, tegevuspäevi ja matku ning tutvustatakse vaatamisväärsusi ning külasid.

Igakuiselt ilmub vallaleht „Käina kuller“, mis toimetatakse lugejateni valla poolt. Vallaleht annab ülevaate vallas toimuvast.

Vallaelanikele paremate elamistingimuste loomiseks ning valda elanike toomiseks ostab vald riigilt maad ning loob tingimused (tehniline infrastruktuur) elamute ehitamiseks. Vald müüb konkursil elamute ehitamiseks ette valmistatud krundid elanikele kodu ja pere loomiseks ja arendamiseks.

Iga-aastaselt toetatakse korterelamute uuendamist. Toetust saab elamu välimuse ja ümbruse korrastamiseks sh laste mänguväljaku ehitamiseks, ning katuse, küttesüsteemi uuendamiseks. Oluliseks peetakse energiasäästu projekte.

Välja arendada Käina aleviku tööstusala, et luua võimalusi uute tänapäevaste töökohtade tekkimiseks. Samas arvestades elamuala ja tööstusala lähedust.

Tegevuskava 2015-2022

1. Identiteeditunde suurendamine.
 - 1.1. Külade arendusprojektide toetamine.
 - 1.2. Külade ühistegevuse ja väikeprojektide toetamine.
 - 1.3. Korterühistute katuste ja küttesüsteemide remondi toetus.
2. Infolevi korraldamine, Käina Kulleri toimetamine ja kättesaadavuse tagamine.
3. Elukohtade kättesaadavaks muutmine sh elamumaa fondi loomine–maa ostmine valla omandisse.
4. Elamumajanduse arendamine
 - 4.1. Munitsipaalametipindade loomine Käina valda.
 - 4.2. Korterelamute heakorra ja energiatõhususe tõstmise toetamine.
 - 4.3. Noorte perede elamukruntide loomine.
5. Käina aleviku tööstusala detailplaneeringu elluviimine.

Haridus

Valla hariduselus on lähtunud põhimõttest, et kõigil lastel on olemas võimalus alushariduse omandamiseks, vallas on võimalus saada heal tasemel ettevalmistus põhikooli järgseks õpingute jätkamiseks, lastel on võimalus omandada huviharidust ning osaleda kooli huviringides ja võimaldada täiskasvanutele elukestev õppimine.

Käina valla haridussüsteem hõlmab lasteaeda, põhikooli ning huvikooli (Tabel 1).

Asutus	Ehitatud	Kapitaal-remont	Maksumus tuhat Hoonete bilansiline maksumus	Norm. kohti	Lapsi/ õpilasi		Koha hind kuus eurot
					Kokku	sh teisest vallast	
Käina Lasteaed Tirtspõnni	1981	2005	222	94	87	5	201,41
Käina Kool	1965	1988, 2009	1075	234	158	16	94,17
Käina Huvi- ja kultuurikeskus	1996	-	190	Muusika 50 Kunst 30 Tants 90 K: 170	Muusika 48 Kunst 19 Tants 66 K: 133	5 2 9 K: 16	Muusika 132 Kunst 95 Tants 44

Tabel 1. Käina valla õppeasutuste üldnäitajaid seisuga september 2015.a.

Käina valla lasteaia Tirtspõnni, asukohaga Hiiu mnt 1b, (www.kainalasteaed.ee) on alates 1. septembrist 2015. aastast 1,5-3 aastaste vanusegrupis lastaia kohtade puudus. Selle leevendamiseks ja võimaldamaks väikelastele pikemat emaga kodus olemise aega kehtestati koduse lapse toetused.

Üldhariduslik õppeasutus on Käina Kool, asukohaga Käina Hiiu mnt 4 (www.kaina.edu.ee).

Hoonete kompleksi üldpindala on 3316m². 2001. aasta sügisel avati kooli juurdeehitus, kus asuvad söökla, arvutiklass ja raamatukogu. Söökla võimaldab teenindada korraga 160 õpilast, kahes vahetuses 320 õpilast. Alates 2009. aastast valmistatakse lisaks kooliõpilastele toitu ka Käina lasteaiale. 2009. aastal renoveeriti koolimaja 1965. aastal ehitatud hooneosa ruumid ja uuendati sisustus. Koolimaja ehitati 240 lapsele, renoveerimise järgselt on arvestatud 200 lapsega.

Pärast gümnaasiumiosa viimase klassi lõpetamist 2015 suvel, käib tõenäoliselt koolis iga-aastaselt 150 õpilast. Mõned aastakäigud (s 2008-2009) on küll väikesed, kuid 2010-2014 jälle suurema laste arvuga. Lisanduvad naabervaldade lapsed.

Et kohandada hooned paremini vastavaks tänasele laste arvule on vaja lammutada üleliigsed õppe- ja abihooned (ca 470 m²) ning tuua need tegevused koolimajja, renoveerida projektijärgselt kooli söökla parkla, et alustada kooli väikeses saalis ja sööklas lisategevustega ning renoveerida kooli

katlamaja, millega saavutada odavam kütte omahind. Ühtlasi on vaja paremate õppetingimuste saamiseks teha siseruumides mõned väiksemad ümberehitused.

Hariduse kvaliteet on riiklike tasemetööde, põhikooli lõpueksamite ja gümnaasiumi riigieksamite tulemuste põhjal olnud väga heal tasemel (2015 gümnaasiumite riigieksamite alusel Eestis 13 koht), mis on kooli jätkusuutlikkuse üheks tugevaks eelduseks.

Esimesse klassi minevate laste arv püsib lähiaastatel alla 20. Käina Kool soovib olla maakonna tugevaima põhihariduse andja. Selleks loovad eeldused piisav õpilaste arv, tugevad õpetajad, hea maine ja jätkusuutlik rahastamine. Samas tuleb arvestada, et tänastel õpilastel ja hariduskorraldusel on omad nõrkused, millega tegelemine nõuab paindlikust ja muutustele avatust.

Kärdlas alustab 1. septembrist 2016 tööd riigigümnaasium, mis võiks luua aluse tugeva gümnaasiumihariduse säilimisele Hiiumaal ja olla läbi hea bussiliikluse mugavalt kättesaadav Käina valla lastele.

Eelkooliealistele ja põhikooli õpilastele võimaldatakse logopeedilist abi.

Käina vallas on huviharidust võimalik omandada Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses, asukohaga Mäe tn 2, kus pakutakse huviharidust nii eelprofessionaalsel kui huviringi tasemel (www.kainakultuur.ee). Arengusuund on huvikoolis pakutavate huviringide hulka veelgi laiendada. Huvikool teenindab eeskätt Käina valla lapsi vanuses 4-18 eluaastat.

Noorsootöö

Käina vallas on 7-26 aasta vanuseid noori 482. Erinevaid kooliväliseid tegevusi pakuvad spordi- ja huviringid, huvikool, noortekeskus, ujula, noorsooprojektid, noorteüritused ning -organisatsioonid. Käina vallas loodi noorsootöötaja ametikoht 2007. aastal, kui avati Käina Noortekeskus. Keskus töötab avatud noorsootöö meetodil. Avatud noorsootöö meetod on noortele arendavaks tegevuseks tingimuste loomise viis, mille korral tegevus on avatud igale noorele seadmata eeltingimusi tema tõekspidamistele, võimetele, oskustele, teadmistele ja rahalistele võimalustele; kaasab aktiivselt noori tegevuse algatamisse ning arendamisse; võimaldab noorele suhtlemist ja arendavat tegevust talle sobival kodu- ja koolivälisel ajal, seades esikohale noore omaalgatuse arendamise; loob tingimused mitteformaalseks õppimiseks, eelkõige kogemuste omandamiseks läbi tegevuse ja suhtlemise.

Kultuur

Käina valla kultuuritöö juhtimine toimub läbi Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse - eesmärgiks on paikkondliku kultuuri edendamine, professionaalse kultuuri vahendamine, teatrietenduste, näituste, festivalide, meelelahutusürituste, kontsertide ja teiste kultuuriprojektide korraldamine. Samuti on

väga oluline koostöö maakonna huviharidus-, noorsootöö- ja kultuuriasutustega ning Käina valla esindamine vastavates valdkondades. Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse eesmärgiks on pakkuda kultuurielamusi igale maitsele. Traditsiooniliste ürituste kõrval on oluline tuua Käinasse ka kõrgkultuuri nii muusikalist kui ka sõnalist. Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses on olemas kogemustega töötajad valla kultuurielu edendamiseks ja uute ideede leidmiseks ning rakendamiseks. Nii alguse saanud ja toimivad suurüritused on Rudolf Tobiase nimeline rahvusvaheline klaveriõpilaste konkurss ja kaasaegset tantsu propageeriv Hiiumaa TantsuFestival.

Käina Huvi- ja Kultuurikeskus on kultuurilisi vaba aja veetmise võimalusi pakkuv ning omaalgatust toetav keskus igas eas hiidlasele, kuid eelkõige Käina valla elanikule. Lisaks huvikoolile töötavad Huvi- ja Kultuurikeskuses ringid täiskasvanutele (segakoor Hiiumaa, tantsurühmad Hiiumaa Sõlg ja Mikser, ansambel Hõbelõng, eakate tervisevõimlemine, aeroobikarühm, maali- ja näitering, linetants). Viimastel aastatel on valla huvitegevus koondunud Käina Huvi- ja Kultuurikeskusesse, väljaspool keskust aktiivselt tegutsev huviring on Kassari Haridusseltsi näitering ja lauluansambel.

Raamatukogu

Käina Raamatukogu asub aleviku südames, vallamaja teisel korrusel (www.kainaraamatukogu.ee). Raamatukogul on üks teeninduspunkt, mis asub Männamaal. Raamatukogu on avatud kuuel päeval nädalas, teeninduspunkt kahel päeval nädalas. Raamatukogu teeninduspiirkonnas on 2015. aasta jaanuari seisuga 2112 inimest, neist aktiivseid lugejaid on 998 (Käina Raamatukogus). Alates 2011. aastast pakub Käina Raamatukogu koduteenust. Raamatukogu põhitegevus on kogude komplekteerimine ja hoid ning piirkonnaga seotud trükiste ja info kogumine, säilitamine ning lugejatele kättesaadavaks tegemine. Raamatukogu põhiteenusteks on raamatute, perioodika, auviste, ja trükiste kojulaenus ning kohapeal lugemise võimalus. Olulisel kohal on päringutele vastamine ja lugejakoolitus. Kõikidel soovijatel on võimalus kasutada raamatukogude vahelise laenutuse teenust (RVL). Raamatukogus on interneti püsiühendus, viis üldkasutatavat arvutit ning Wifi leviala. Tasulistest teenustest pakutakse koopiategemist, printimist, skaneerimist, kiletamist ja faksiteenust. Kohalikus kultuurielus on raamatukogul oma roll: korraldada erinevaid näitusi, üritusi, töötubasid, loenguid, raamatuesitlusi, filmiõhtuid, teemaõhtuid jms. Raamatukogust on saanud kaasaegne info- ja vabaaja keskus nii kohalikele elanikele kui külalistele. Alates 2014. a õpetati Käina Raamatukogu laenutuspunkti tegevus Kassaris kuna teenuse pakkumise võttis üle Kassari Haridusselts. Raamatukogu eesmärgiks on käia kaasas kiiresti areneva infoühiskonnaga, selleks uuendada infotehnoloogiat ning arendada oma andmepanka, pakkuda kvaliteetset teenust arvestades elanikkonna vajadusi, aidata kaasa kultuurilisele arengule ning kujundada lastes lugemisharjumust.

Muinsuskaitse

Käina vallas on muinsuskaitse all 6 ajaloo-, 2 arheoloogia-, ja 51 arhitektuuri-, 49 kunstimälestist. Mitmed muinsuskaitse objektid vajavad korrastamist, konserveerimist või taaskasutusele võtmist.

Putkaste mõisa park ja hoonete kompleks

Putkaste mõisa (saksa k *Putkas*) on esmamainitud 1529. aastal. Mõisakompleks on aegade jooksul olnud aadlipere, esimese Eesti Vabariigi, hiljem sovhoosi valduses. Praegu on mõisakompleks eravalduses. Ajaloolise mõiskompleksi klassitsistlikud ehitised: peamaja, ait, tall-tõllakuur ja kõrvalhooned on halvas seisus ja vajavad taastamist. Koos suursuguse, kuid täiesti omalaadse ajaloolise mõisapargi- ja südame planeeringu taastamisega võib Putkaste mõisakompleksist tulevikus saada üks Käina valla ja Hiiumaa olulisi atraktiivseid külastusobjekte. Tänapäevaks on hooned konserveeritud. Ehitisluba on väljastatud jääkeldri ja meierei rekonstrueerimiseks.

Käina kiriku varemed

Käina aleviku südames asuvad Käina kiriku varemed kuuluvad EELK Käina Martini kogudusele. Käina Martini kirik on olnud Lääne-saarestiku noorimaid ja omapärasemaid keskaegseid sakraalhooneid. Lihtne gooti stiilis, ühelöövilise pikihoonega saalkirik. Käina kirikuvaremete territoorium vajab terviklikku uut lähenemist – kiriku varemete ja kirikupargi taastamist, kaasaegset eksponeerimist ja esitlemist turismiobjektina. Tänapäevaks on koostatud „Käina kiriku varemete restaureerimise ja konserveerimise projekt“, milles on üheks eesmärgiks ehitada kirik-kontserdisaal.

Sport

Sporditöö juhtimine toimub vallas läbi 2012. aastal loodud hallatava asutuse Käina Spordikeskus (www.kainasportikeskus.ee). Erinevate spordiürituse korraldamise on võtnud enda kanda lisaks Käina Spordikeskusele ka Käina Spordiklubi ja ujumisklubi Hiiu Hüljes. Samuti toetatakse valla eelarvest tublisid noorsportlaseid ja spordiklubisid.

Sportimistingimused on küll aasta-aastalt paranenud, kuid siiski on veel palju puudujääke (puudub korralik staadion, täismõõtmetes võimla, terviserada, kergliiklustee). Käina vallas asub 2003.aastal valminud maakonna ainus ujula. Ujula on avatud iga päev. Käina Kooli võimla on renoveeritud 2009.aastal, uus põrand ehitatud 2013.aastal ning spordisaal on avatud valla elanikele tööpäevadel. Kooli õuel paikneb kaasaegne korvpalliväljak, mis valmis 2007.aastal ja on kasutamiseks kõigile soovijatele. Samuti asub kooli õuel valla ainus staadion, mis on täielikult amortiseerunud. Aleviku rannavolle väljakud on tasuta kasutamiseks. 2010. aasta suvel valmisid tennise-, petanqi ja tänavakorvpalli väljak. 2013. aasta oktoobris valmis Käina Spordikeskuses jõusaal ning 2014. aastal

aeroobikasaal, tõsteruum ja õhkrelvade lasketiir. Lasketiiru põrand on kaetud osaliselt kummplaatidega ja seda on võimalik kasutada kergejõustiku treeninguteks. Käina vallas on head eeldused spordiks looduses, kuid puuduvad ettevalmistatud tervise- ja matkarajad.

Tegevuskava 2015-2021

1. Käina Kooli staadioni ja spordiväljakute korrastamine ning renoveerimine.
2. Käina Kooli hoonekompleksi kaasajastamine vähenenud õpilaste arvuga vastavusse viimiseks.
3. Käina Kooli ja Käina Lasteaias Tirtspõnni tugisüsteemide laiendamine.
4. Käina kultuurikeskuse hoone rekonstrueerimine.
5. Noorsootöö arendamine läbi avatud noorsootöö meetodi.
6. Uute huviringide käivitamine Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses.
7. Enesetäiendamiskursused täiskasvanutele Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses.
8. Professionaalse kultuuri vahendamine.
9. Paikkondliku kultuuri säilitamine ja edendamine.
 - 8.1. Kultuuriürituste korraldamine.
 - 8.2. Mittetulundus ühingute algatuste ja projektide toetamine, isetegevuse toetamine.
 - 8.3. Olemasolevate kultuuri- ja muinsuskaitseliste väärtuste säilitamine.
 - 8.4. R. Tobiase majamuuseumi arendamise toetamine.
10. Külaliikumise toetamine.
11. Käina kiriku varemete konserveerimine ja restaureerimine kirik – kontserdisaaliks.
 - 10.1 Kirikupargi rekonstrueerimine.
 - 10.2 Kiriku, pargi ja torni valgustamine.
12. Käina kalmistu projekteerimine ja väljaehitamine.
13. Sportimise ja vaba aja veetmise võimaluste arendamine.
 - 12.1 Käina Spordikeskuse külastajate arvu suurendamine, sisutegevuse aktiveerimine ja efektiivsemaks muutmine.
 - 12.2 Käina aleviku (spordikeskuse ja kooli vahelise) ja Käina-Suuremõisa kergliiklusteede ehitus
 - 12.3 Käina looduse- ja tervisepargi arendamine.
 - 12.4 Käina kardiraja laiendamine.
14. Putkaste mõisapargi väärtustamine.
15. Kuriste kiriku parkla ehitamine.
16. SA Hiiumaa Muuseumid toetamine, Tobiase majamuuseumi arengute toetamine.

Sotsiaalhoolekanne

Käina vallas on välja kujunenud terviklik ja toimiv hoolekandesüsteem, mis tagab erinevate elanikkonnagruppide toimetuleku lähtudes nende abivajadusest ning ühtlase teenuste kättesaadavuse kõikidele abivajajatele kogu valla territooriumil.

On lähtutud seisukohast, et Käina valla sotsiaalhoolekande süsteemi etapiline väljaarendamine peab tagama isiku või perekonna toimetulekuraskuste ennetamise, kõrvaldamise või kergendamise ning püüdlema selle poole, et iga inimene tunneks end turvaliselt, annaks võimalused areneda ja leida koht ühiskonnas. Sotsiaaltöö eesmärgiks on sotsiaalhoolekande- ja tervishoiualaste teenuste hulga laiendamine ja pakutavate teenuste ja valla elanike nõustamise kvaliteedi parandamine.

Sotsiaalhoolekande abil parandatakse valla elanike heaolu, tagatakse eakate ja puuetega inimeste toimetulek ning tõstetakse sotsiaaltoetuste kasutamise tõhusust.

Viimasel ajal on suurenenud kõrvalabi vajavate eakate hulk ning 2015.aastast on vallas koduhooldaja, kes aitab eakatel paremini toime tulla.

Toimiv hoolekandevõrgustik ja efektiivne ennetustöö sihtrühmadega

Arengueesmärgiks on sotsiaalhoolekande valdkonnas avaliku, era- ja kolmanda sektori, kooli ning lasteaiade tugisüsteemide vahelise koostöö toimimine, kvalifitseeritud ja kogemustega, oma ala tundvate spetsialistide olemasolu ning kõigi sotsiaaltöö sihtrühmade puhul on tagatud varane sekkumine, efektiivne ennetustöö ja kõrge sotsiaaltöö ning sotsiaalteenuste kvaliteet. Sotsiaalhoolekande info kättesaadavus valla elanikele. Hoolekandevõrgustiku infovahetuse toimimine. Alaealiste komisjoni suunatud laste arvu vähendamine.

Tegevuskava 2015-2021

1. Regulaarne info vahetamine vallavalitsuse hallatavate asutuste vahel.
2. Koostöö säilitamine ja arendamine külavanemate, -seltside, Käina perearstide ja –õdedega, mittetulundusühenduste, erasektori ja teiste institutsioonidega (sotsiaaltöötajad, omavalitsused, politsei, haigla, rehabilitatsiooniasutused), sotsiaalvaldkonna mittetulundusühendustega (MTÜ Eesti Misjoni Samaaria Hiiumaa osakond, MTÜ Lastekaitse Ühing).
3. Mittetulundusühenduste osalemine valla sotsiaalhoolekande (teenuste) arendamisel ja nende kättesaadavuse parandamine.
4. Lastekaitse spetsialisti ametikoha loomine Käina vallas.
5. Erispetsialistide (psühhiaater, pereterapeut jm) teenuste ostmine väljastpoolt Hiiumaad.
6. Riskirühmade (üksik elavad vanurid jm) välja selgitamine ja nendele sotsiaalteenuste pakkumine.
7. Koolituste, infopäevade ja laagrite korraldamine sotsiaalvaldkonnas hallatavate asutuste personalile ja erinevatele sihtgruppidele (suured pered, üksik last kasvatavad vanemad,

pikaajalised töötud, toimetulekutoetuse saajad, puudega lapse pered, riskikäitumisega lapse pered, sõltuvusprobleemidega isikud, õnnetuse ja vägivalla ohvrid, psüühiliste- ja käitumishäiretega isikud jne).

8. Erinevate küsitluste korraldamine sotsiaalvaldkonna teemadel eesmärgiga täpsustada vajalikke teenuseid ja nende kvaliteediga rahulolu.
9. Tööhõivet ja tööelu kvaliteeti parandava teadlikkuse tõstmine (tugi- ja nõustamisteenused, teavitustegevused, töösuhete- ja keskkonna alane teabekeskus).
10. Alaealiste õigusrikkumiste ennetamine koostöös konstaabliga (teavitustöö jne).
11. Ennetustegevuse läbiviimine sõltuvusainetest vabanemiseks (narkootikum, alkohol, sigaretid, ravimid) läbi projektide ja erinevate ürituste.
12. Pidev koostöö sotsiaaltöötajate, pedagoogide, politsei jt vahel.

Puuetega inimestele ja eakatele teenuste kättesaadavuse tagamine

Arengueesmärgid on puuetega inimestele ja eakatele avalikesse asutustesse juurdepääsu tagamine ja teenuste mitmekesistamine ja kättesaadavuse loomine.

Tegevuskava 2015-2021

1. Puudega isikutele või eakatele hariduse kättesaadavuse parendamine ning avalikesse asutustesse (perearst, apteek, ujula, postkontor, vallavalitsus jm) heade juurdepääsude tagamine.
2. eakatele, puuetega inimestele ja väikeste lastega vanematele ning transporditeenuse osutamine.
3. Hoolekandeteenuste mitmekesistamine ja laiendamine sh päevakeskuse teenus.
4. Isikliku abistaja ja tugiisiku teenuse osutamine, eluaseme kohandamise korraldamine ning Hooldekoduteenuse ostmine SA Hiiu Maakonna Hooldekeskuselt ja MTÜ Samaaria Eesti Misjon Hiiumaa osakonnalt.
5. Eakate ja puuetega inimeste koduteenuse osutajate koolitamine.
6. Eakate omaalgatuse toetamine valla erinevates piirkondades.
7. Koostöös kolmanda sektoriga võimaluse leidmine hoolekandetasutuse (sotsiaalkeskuse) rajamiseks, pakkudes eluasemeteenust vähese kõrvalabiga toimetulevatele eakatele ja/või teistele teenust vajavatele isikutele eesmärgiga ennetada või leevendada nende toimetulekuraskusi.
8. Kaldteede välja ehitamine (nt ujula, vallamaja, kultuurikeskus).

Toimetulekuraskustes olevatele isikutele, sh töötutele, esmavajaduste tagamine ning lapsega perede sotsiaalse turvalisuse ja toimetuleku tagamine.

Arengueesmärgid on toimetulekuraskustes olevate isikute ja perede arvu vähendamine. Ühiskondliku kihistumise ja tõrjutuse vähendamine, võrdsete võimaluste ja võrdse kohtlemise tagamine ühiskonnas osalemiseks ja eneseteostuseks. Arengueesmärgid on lapsega peredele toetavate teenuste pakkumine.

Tegevuskava 2015-2021

1. Töötute tööturule naasmisele kaasa aitamine, noorte tööpuuduse vähendamine, tööjõu mobiilsuse toetamine ning madala kvalifikatsiooniga inimeste tööhõive tõstmine.
2. Võlanõustamisteenuse korraldamine.
3. Erivajadusega laste väljaselgitamine lasteaias ja koolis, nende vanemate nõustamine.
4. Puudega lapsele suunatud teenuste korraldamine (tugiisik jm) ning puudega last kasvatavatele vanematele teenuste mitmekesistamine (eneseabi rühmad, tugiisiku teenus jm).
5. Vanemlust toetavate teenuste osutamine (perenõustamine, perelepitus, psühholoogiteenus jm) koostöös era- ja kolmanda sektoriga.
6. Koolikohustuse mittetäitjatele vastavate meetmete rakendamine.
7. Vähekindlustatud perede lastele sotsiaalteenuste ja -toetuste korraldamine.

Esmatasandi arstiabi teenuse tagamine ja kõrge tervise edenduse teadlikkus.

Arengueesmärgid on Käina valla elanikele tervishoiuteenuse säilitamine, arendamine ja nende kättesaadavuse parandamine, tervise edenduse projektide, koolituste, infopäevade jms korraldamine.

Tegevuskava 2015-2021

1. Regulaarne meditsiiniline nõustamine ja tervisekontroll lasteaias ja koolis.
2. Tervishoiuteenust osutavad Käinas kaks perearsti, kaks perearstiõde, hambaarst.
3. Invaru OÜ tegeleb abivahendite müügi ja laenutusega.
4. Lõuna- Hiiumaa elanikke teenindab Käina apteek, kus müüakse ravimeid ka loomadele.
5. Valla tervise edenduse projektide elluviimine.
6. Maakondlikes ja teistes tervise edenduslikes programmides osalemine.
7. Arengukava osana oleva terviseprofiili ajakohastamine.

Majanduskeskkond, tehniline infrastruktuur ja avalik teenus

Majanduskeskkond

Majanduskeskkonda Käina vallas iseloomustab ettevõtluse mitmekesisus.

Äriregistrisse on 2015. aasta augusti seisuga kantud 380 Käina valla ettevõtjat.

Tootmistegevuses on traditsiooniliselt olnud oluliseks elatusallikaks põllumajanduslik tootmine, peamiselt tegeletakse loomakasvatusega, suuremad ettevõtted on OÜ Adoranna ja OÜ Piimatilk. Tööstusliku tootmise osas on vallas esindatud eelkõige plasti töötlemine (AS B-Plast, AS Dagöplast, OÜ Plastiktoos), puidu töötlemine (Käina Saeveski OÜ, AS Honga, OÜ Kaskisaare), maaparandus (OÜ Kemehh) autoremondiga tegelev OÜ Best Holding, villavabrik Hiiu Vill OÜ, majutus- ja toitlustusettevõtte Mainegrupp OÜ, valdade ühine Hiiumaa Prügila OÜ.

Suurim tööandja asutustest on Käina Vallavalitsus, ettevõtetest on Dagöplast AS, mis on Baltikumi juhtivaid polüetüleenist kiletoodete tootja, samuti ka plastijäätmete ümbertöötaja.

Majanduses on riskid erinevalt maandatud. Ettevõtted töötavad väga erinevatele turgudele.

Vestlustest ettevõtjatega on selgunud, et enamus neist tunneb oma olukorda stabiilsena. Suurem osa ettevõtteid näeb endal arengu võimalusi ja planeerib oma tegevuse kasvu. Suurimaks probleemiks tunnistatakse sobiliku tööjõu nappust ning tööjõu hankimisel eluaseme pakkumise probleemi.

Vald peab väga oluliseks turismimajanduse arengut ning toetab seda valla territooriumil infrastruktuuri arendamisega ja Hiiumaa ühtse turundustegevusega. Vald osaleb Hiiumaa ja Lääne-Eesti ühtse turismi arengukava väljatöötamises võrdselt teiste huvitatud partneritega. Toetatakse ettevõtjate initsiatiivi turismimajanduse ja turismiga seotud teeninduse: majutuse, toitlustuse, kalapüügi, matkamise, ratsutamise jms arendamisel. Suvine sissetulek on ühtlasi suurele osale väike-teenindusest ainsaks kasumlikuks perioodiks ja võimaluseks oma äri jätkata. Samuti on turism võimaluseks uute ettevõtete tekkeks. Kahjuks hoiab arenguid tagasi hooajalisus ja väga madal tulukus.

Turismisektori arengu elavdamiseks on vald ette valmistanud Hiiumaa loodus-ja tegevuskeskuse rajamise, mille peamiseks eesmärkideks on Hiiumaa ja Käina atraktiivsuse tõstmine väliskülastajatele, kvaliteetse külastuskeskkonna loomine ja hooaja pikendamine.

Olulised turismiobjektid Käina vallas on Orjaku sadam, Orjaku linnuvaatlustorn, Käina kiriku varemed, Kassari saar tervikuna, sh sääretirp ja Hiiumaa Muuseumi Kassari ekspositsioonimaja, Rudolf Tobiase majamuuseum, Vaemla villavabrik ja Kuriste kirik.

Arengueesmärgid on eelduste loomine töökohtade tekkeks, koostöö arendamine ettevõtjatega ning turismi infrastruktuuri väljaarendamine

Tegevuskava 2015-2021

1. Hiiumaa loodus-ja tegevuskeskuse rajamine
2. Tingimuste loomine läbi planeeringute ja infrastruktuuri.
 - 2.1 Käina tööstuskeskuse infrastruktuuri arendamine.
 - 2.2 Käina aleviku tööstusala detailplaneeringu täiendamine ja elluviimine.
- 3 Jätkuva koostöö arendamine ettevõtjatega.

- 4 Kiire interneti ühendusvõimaluste loomine ja tingimuste loomine kaugtöö tegijatele.
- 5 Tööstusinkubaatori loomine.
- 6 Kvaliteetsete üüripindade ehitamine uute töötajate ja perede toomiseks Käina valda.
- 7 Käina aleviku ja valla teede mustkatte alla viimine.
- 8 Ravimuda laialdasem kasutamine.
- 9 Hiiumaa ajaloolisi traditsioone järgivate ettevõtmiste toetamine, sh MTÜ Ajaloolised võtted Rebasselja projekti arendused.
- 10 Turismi infrastruktuuri väljaarendamine.
 - 10.1 Orjaku sadama arendamine.
 - 10.2 Kassari ja Lussuliiva ranna- ja puhkeala projektid, supluskohtade arendamine.
 - 10.3 Orjaku Linnuvaatlustorni arendamine.
 - 10.4 Jalgrattateede, matkaradade, loodusradade, vaatlustornide, supluskohtade, rannaalade ja muu turismi väike-infrastruktuuri arendamine.
 - 10.5 Turismiinfo kättesaadavuse parandamise meetme väljatöötamine ja elluviimine.

Tehniline infrastruktuur ja avalik teenus

Hiiumaa *Elektrivõrkude süsteemi* arendamine sõltub riiklikust monopolist.

Avalikud interneti punktid (AIP)

Interneti on võimalik kasutada valla raamatukogudes Käinas ja Männamaal ning Kassaris Rahvamajas. WIFI teenust saab kasutada Orjaku sadamas, Käina raamatukogus ja Käina ujulas.

Ainus valla *postkontor* asub Käina alevikus.

Soojamajandus

Valla territooriumil tegutseb üks halupuudel töötav kaugkütte katlamaja. Lokaalsed katlamajad töötavad hakkepuidul, õliküttel, halupuudel. 2013. aasta lõpust alates varustab Spordikeskust uus hakkepuidul töötav konteinerkatlamaja. 2015. aastal planeeritakse alustada ka osaliselt (remonditud hoone osades) selle katlamaja baasil kultuurikeskuse soojusenergiaga varustamist.

Teed ja tänavad

Käina valla vallateede pikkus on 90,8 km. Uute tänavate rajamisel ja olemasolevate remontimisel pööratakse tähelepanu teetsooni jäävate trasside samaaegsele väljaehitamisele ja remondile. Valla arengu seisukohalt on oluline suurendada tolmuwabade teede osakaalu valla territooriumil.

• Riigimaanteed pikkus	105,1 km
• Kohalikud maanteed (vallateed)	83,7 km
• Tänavad	7,1 km
• Erateede kogupikkus	101,6 km

Vee- ja kanalisatsioonimajandus

Käina valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni vee-ettevõtja on AS Kärkla Veevärk. Käina vald on AS Kärkla Veevärk aktsionär. Käina valla vee- ja kanalisatsioonimajanduse arengut käsitleb Käina valla ühisveevärgi ja –kanalisatsiooni arendamise kava.

Ühistransport

Ühistransport on korraldatud bussiliinidega. Bussiliinide marsruutide ja aegade kehtestamiseks antakse kooskõlastus Hiiumaa Omavalitsusliidu juhatuse koosolekul. Kogu koolilaste transport on korraldatud alates 1. septembrist 2014. aastast maakonna ühistranspordi süsteemis, ühtlasi on kõigile rahvastikuregistri järgi Käina vallas elavatele lastele transport kogu Hiiumaa piires tasuta. See peaks võimaldama lastele vaba ligipääsu erinevatele vaba-aja tegevustele ja üritustele.

Jäätmemajandus

Hiiumaal tegutseb üks jäätmejaam asukohaga Käina vallas, mis teenindab kogu saart. Hiiumaa jäätmejaamas pressitakse olmejäätmed kokku ja saadetakse mandrile.

Arengueesmärgid on valla vajaduste põhise, efektiivse energiamajanduse ja sideteenuste arendamine, muinsuskaitse ja kaitsealuste objektide korrastamine ning renoveerimine, ühisveevärgi ja kanalisatsiooniteenuste laiendamine, teehoiu ja liiklusohutuse tagamine, tänavavalgustuse korrastamine ja rajamine, kalmistute arendamine ning tolmuwabade teede osakaalu suurendamine

Tegevuskava 2015-2021

1. Teehoiu ja liiklusohutuse tagamine.
2. Teede ja tänavate korrashoid.
3. Valla teede tolmuwabaks muutmine.
4. Avalike erateede rekonstrueerimise toetamine.
3. Liiklusohutuse tagamine, sh Mäe 2 liiklusskeemi väljatöötamine ja väljaehitamine.
4. Tänavavalgustuse korrastamine ja rajamine.
5. Investeeringud kalmistutele sh Käina kalmistu väljaehitamine.

5. Kokkuvõte

Arengukava on kokkulepe Käina valla arengu juhtimiseks aastatel 2015-2021 valitud arengusuundadest, teostatavatest investeeringutest ja arengukava elluviimiseks planeeritud tegevustest. Arengukava järgib eelnevates arengukavades toodud arengusuundi ja põhimõtteid, olles juhendiks, kuidas kõige otstarbekamalt kasutada olemasolevaid ressursse: kogemusi, autoriteeti, ajaloolist omapära, inimeste isikupära ja teisi iseärasusi, ka raha ja aega.

Inimeste vahetu füüsilise ja sotsiaalse elukeskkonna, samuti ettevõtluskeskkonna ja selleks vajalike infrastruktuuride tagamine on kohaliku omavalitsuse ülesanne. Käina valla arengustrateegias on analüüsitud arenguid Eestis, samuti majanduslikke ja sotsiaalseid suundumusi rahvusvahelises ümbruses. Eesti tulevikku kujundavad mitmed ülemaailmsed trendid nagu globaliseerumine, kiire infotehnoloogiline areng, üleminek keskkonda säästvale arengule. Olulisteks arenguteemadeks kujunevad lähiaastatel sotsiaalse kapitali ja looduskapitali kasutamine ja arendamine.

Valla arenguvisiooni kohaselt on Käina vald stabiilse püsielanike arvuga, tugeva identiteeditundega, jõukas, eripärast loodust, traditsioone ja ettevõtlikust väärtustav Hiiumaa vald.

Olulisimaks ja suurimaid investeeringuid nõudvaks valdkonnaks arengumudelisis on avalike teenuste kvaliteedi tõstmine, soodsa elukeskkonna kujundamine ja selle läbi identiteeditunde suurendamine.

Trendidest tulenevaid võimalusi silmas pidades on vallas soov tekitada ettevõtluskeskkond, kus lihtsale allhanketele põhinev majandus muutuks oluliselt suuremat lisaväärtust loovaks, innovatiivseks, uut tehnoloogiatel ja teadmistel põhinevaks majanduseks.

Inimeste tervise- ja keskkonnateadlikkuse kasv, suurenev nõudlus mahepõllumajanduse toodete järele ja kasvav turism avardavad valla loodusega seotud arenguvõimalusi. Suured metsa- ja soolad, traditsioonilised maastikud, rahulik miljöö, kultuuri ja ajaloopärand on eeldusteks loodus- ja taluturismile, mahetoodete viljelemisele. Puhas loodus ja hõre asustus pakuvad võimalusi looduslähedaseks puhkuseks ning suvekodude ja keskkonnasõbralike elukohtade rajamiseks. Keskkond muutub mitmes mõttes äriühinguvõimaluseks.

Vald teeb olulisi investeeringuid heakorda, tehnilise infrastruktuuri ja majanduskeskkonna ning elu- ja sotsiaalse keskkonna parendamiseks. Investeeringud keskkonnateadlikkuse tõusu, uute töökohtade loomisse, era-, avaliku ja kolmanda sektori ning rahvusvahelisse koostöösse suurendavad valla arengupotentsiaali ja kindlustavad konkurentsivõime suurenemise. Välisinvesteeringute, sh Euroopa Liidu struktuurifondide kaasamine valla arengusse võimaldavad lisaks probleemide lahendamisele luua uusi arengueeldusi.

Käina valla eelarvestrateegia 2015-2019

1. Sissejuhatus

Käina valla eelarvestrateegias käsitletakse Käina valla ja seotud üksuste 2016-2019. aasta tegevustulusid, tegevuskulusid, investeeringuid ja finantseerimistegevust ning nendest lähtuvaid rahavoogusid. Eelarvestrateegias antakse ülevaade omavalitsuse, seotud üksuse ja omavalitsuse kui arvestusüksuse finantsseisundist ning võimekusest olemasolevaid kohustusi teenindada. Tegemist on töövahendiga, mis kirjeldab omavalitsuse ja seotud üksuste finantsolukorda ning võimaldab hinnata tulevaste rahavoogude kujunemist ning seeläbi loob aluse tänastele otsustele, mis mõjutavad omavalitsuse ja seotud üksuste tegevust.

Käina valla konsolideerimisgrupi seotud üksus eelarvestrateegias on Osühing Neli Aastaaega.

Eelarvestrateegia on Käina valla arengukava 2015-2022 osa ja esitatakse Rahandusministeeriumile.

Käina valla eelarvestrateegia planeerimise aluseks on võetud Rahandusministeeriumi 2015.a kevadise majandusprognoosi kokkuvõte ja riigieelarve näitajad, mida on kaalutud Hiiumaa ja Käina valla kontekstis.

2. Sotsiaalmajandusliku keskkonna analüüs ja prognoos

Riigi tasand

Väljavõte Rahandusministeeriumi 2015.aasta kevadise majandusprognoosi kokkuvõttest:

Rahandusministeeriumi eelmise prognoosi tegemise ajal 2014. aasta suve lõpus oli majanduskonjunktuur ELis languses, kuid 2015. aasta algusest alates on kindlustunde indikaatorid ELis tervikuna pöördunud taas tõusule. Seda on mõjutanud nii Euroopa Keskpanga konkreetsemad lubadused oma inflatsioonieesmärgi saavutamise osas kui ka nafta märkimisväärne hinnalangus maailmaturul. Kuigi euro kurss dollari suhtes on jätkanud nõrgenemist, tõstab nafta hinnalangus naftat importivate riikide elanike reaalsissetulekuid ja vähendab ettevõtete kulusid, toetades sedakaudu majanduskasvu. Vaatamata üldiselt positiivsele globaalsele arengule ning mitmete kasvu kiirenemise märkidele ELis on Eesti ekspordipartnerite kasvuväljavaateid selleks aastaks siiski taaskord allapoole korrigeeritud ning ka järgnevatel aastatel jääb nõudluskeskkond meie jaoks varem oodatust nõrgemaks. Majanduskonjunktuur Eestis on viimased kolm aastat olnud väga stabiilne, kuid viimastel kuudel on mitmete valdkondade kindlustunde indikaatorid nõrgenenud. Vaatamata sellele parandab hinnalangus ja jõuliselt kasvav palgatulu elanike tarbimisvõimet endiselt jõudsalt ning eratarbimine on nõudluse mootoriks ka sellel aastal. Edaspidi hinnatõus taastub ja ELi majanduse

loodetava kosumisega seoses hakkab kiirenema ka ekspordi ning investeeringute kasv. (Käesoleva prognoosi eeldused on fikseeritud 2015. aasta veebruari lõpu seisuga.)

Eesti sisemajanduse koguprodukt kasvab prognoosi põhistsenaariumi kohaselt 2015. aastal 2% ja 2016. aastal 2,8%. Aastaks 2017 ootame majanduskasvu kiirenemist 3,4%ni, mille järel hakkab kasvutempo taas aeglustuma kogutoodangu lõhe sulgumise ning töötajate arvu vähenemise tõttu. Rahandusministeerium on selle ja tuleva aasta majanduskasvu prognoose allapoole korrigeerinud, mille põhjuseks on Eesti peamiste kaubanduspartnerite kasvuväljavaadete halvenemine. Järgnevate aastate majanduskasvu prognoosid ei ole võrreldes eelneva prognoosiga muutunud. Ekspordi kasv sel aastal kiireneb, kuid peamiseks majanduse kasvuedajaks jääb sisenõudlus ja import kasvab ekspordist kiiremini. Alates 2016. aastast ootame ekspordi kasvu järkjärgulist kiirenemist, kuid ka sisenõudluse panus püsib tänu investeeringute taastumisele stabiilne. Aastatel 2018–2019 peaks Eesti majandus kasvama keskmiselt 3% aastas. Lisaks ekspordile toetab neil aastail SKP kasvu sisenõudlus, mille kasvutempo taas suureneb.

Eratarbimise kasvu hoiavad selle aasta jooksul kõrgel mitmed tegurid. Palgatulu kiire kasv jätkub nii keskmise palga tõusu kui ka hõivatute arvu lisandumisega ning netopalga tõusule annab sellel aastal omalt poolt tõuke tööjõu maksukoormuse langetamine. Tarbimiskorvi maksumus aasta esimesel poolel ei suurene ning tarbijahindade mõõdukas tõus taastub alles aasta teises pooles. Soodne konjunktuur tööturul hoiab kõrgel tarbijate kindlustunnet.

Madala nafta hinna ning välisturgudel toimunud toiduainete odavnemise tõttu on tarbijahinnad selle aasta esimesel poolel languses. Aasta lõpus hakkab välistegurite negatiivne panus järk-järgult vähenema. Inflatsiooni kergitavad ka riigipoolsed meetmed aasta alguse alkoholiaktsiisi tõstmise tulemusena. 2015. aasta kokkuvõttes tõusevad tarbijahinnad 0,2%. 2016. aastal kiireneb inflatsioon 2,2%ni peamiselt välistegurite suureneva panuse tõttu, sest naftafutuurid on tõusutrendil ning ka toiduainete hinnad pöörduvad suureneva nõudluse mõjul tõusule. Teenuste hinnatõus kiireneb tasuta kõrghariduse mõju taandumise ning palgakasvu järkjärgulise kiirenemise tõttu. Lisandub ka tubakaaktsiisi tõus. 2018. aastal võib oodata inflatsiooni kiirenemist 2,9%ni hoogsamast palgakasvust tingitud teenuste kiirema hinnatõusu, välistegurite suureneva panuse ning riigipoolsete meetmete mõjul. 2019. aastal toimuv aeglustumine 2,6%ni on seotud valitsuse poolt kinnitatud aktsiisitõusude lõppemisega.

Hõive langus algab varasemate prognoosidega võrreldes hiljem ehk alles 2016. aastal ja hõive kasvab 2015. aastal varem arvatust 0,6 pp kiiremini. Osaliselt kergitab seda tempot töötajate register, kuid ilmselt oleks hõive kasv jätkunud sellel aastal mingil määral ka ilma selle administratiivse meetmeta. Töötajate registreerimiskohustus ei mõjuta hõive arenguid siiski sisuliselt, vaid toob ühe osa tööturust legaalse ehk maksustatud majanduse sfääri. Hõive kiirema kasvu tõttu langeb töötuse

määr paari aasta pärast varem arvatud 6% asemel 5,5%ni. Palga nominaalkasvu tempod on 2015. ja 2016. aastal üle ühe protsendipunkti varem prognoositust madalamad, kuna nii madalast majandusaktiivsusest Euroopas kui nafta hinna langusest tingituna on oluliselt madalam ka SKP nominaalne kasv. Keskmise palga ostujõud kasvab 2015. aastal madala hinnataseme tõttu siiski 0,5 pp võrra suvel prognoositust kiiremini, kuid järgmisel aastal 0,8 pp aeglasemalt.

Tabel 1.

Makromajanduslikud näitajad*	2014	2015	2016	2017	2018	2019
SKP jooksevhindades (mld eurot)	19,5	20,3	21,4	22,8	24,2	25,6
SKP reaalkasv (%)	2,1	2,0	2,8	3,4	3,2	3,0
SKP nominaalkasv (%)	4,2	4,0	5,5	6,4	6,3	5,8
Tarbijahinnaindeks (%)	-0,1	0,2	2,2	2,7	2,9	2,6
Hõive (tuh inimest)	624,8	628,8	626,9	624,0	620,9	617,2
Tööhõive kasv (%)	0,6	0,6	-0,3	-0,5	-0,5	-0,6
Keskmine kuupalk (eurot)	1 001	1 049	1 104	1 170	1 246	1 326
Palga nominaalkasv (%)	5,6	4,8	5,2	6,0	6,5	6,4
Palga reaalkasv (%)	5,7	4,6	3,0	3,2	3,5	3,7

* Rahandusministeeriumi 2015. aasta kevadine majandusprognoos

<http://www.fin.ee/majandusprognoosid>

Kohaliku omavalitsuse tasand

Käina valla eelarvestrateegia on koostatud vastavalt kohaliku omavalitsuse üksuse finantsjuhtimise seaduse (edaspidi KOFS) § 20 sätestatule. Eelarvestrateegia koostamine on kohalikele omavalitsustele (edaspidi KOV) kohustuslik alates 2012. aastast. Eelarvestrateegiaga peab Rahandusministeerium (edaspidi RM) vajalikuks tõsta KOV finantsplaneerimise taset ja viia see pikemale perioodile. Kui KOV-id planeerisid seni oma finantsmajanduse peamist instrumenti –eelarvet üheks aastaks, siis nüüd on kohustus teha seda läbi eelarvestrateegia minimaalselt neljaks aastaks (KOKS § 372 lõige3).

Käina valla konsolideeritud tulude maht oli 2014. aastal 2,1 miljonit eurot suurenedes aastaga 5%. Kulude maht oli 2014. aastal 1,8 miljonit eurot jäädes 2013. aasta tasemele. Käina valla kohustuste maht on jätkuvalt madal 0,6 miljonit eurot.

Koostatud prognoosi põhjal suurenevad Käina valla maksutulud järgnevatel aastatel ca 6,3% aastas, üldine tulubaas aga vähem ca 4%, põhjuseks toetusfondi vähenemine seoses muudatustega

haridusmaastikul. Põhitegevuse kulude keskmine kasv on 3,6%. Prognoositavad investeeringud omavahenditest on 2016. aastal ca 0,6 miljonit eurot vähenedes 2019. aastaks 0,2 miljoni euroni.

Peamised eesmärgid eelarvestrateegia koostamisel on:

1. põhitegevuse kulude mahu kasv peab olema väiksem, kui põhitegevuse tulude mahu kasv,
2. põhitegevuse tuleml (põhitegevuse tulu – põhitegevuse kulu) peab kasvama,
3. põhitegevuse kulude kasv peab pidurduma,
4. olemasolevate teenuste mahu säilitamine – tagada vahendite olemasolu teenuste osutamiseks elanikkonnale vähemalt 2015. aasta mahus,
5. kõigi valla tegevuste jaoks täiendavate sihtvahendite maksimaalne kaasamine tegevuste ja investeeringute finantseerimiseks,
6. finantsdistsipliini tagamise meetmetest tuleb kinni pidada.

3. Tulubaasi ülevaade ja prognoos

Koostatud prognooside põhjal suurenevad Käina valla konsolideerimisgrupi omatulud järgnevatel aastatel ca 1% aastas. Füüsilise isiku tulumaksu (FIT) prognoosimisel on Käina vald arvestanud keskmiselt 6,3 % tõusuga.

Tabel 2. Tulumaksu prognoos (€).

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Maksumaksjate arv*	934	951	948	943	939	939
Maksumaksjate arvu muutus	-0,2%	1,8%	-0,3%	-0,5%	-0,4%	0,0%
Väljamaksed füüsilistele isikutele*	11 047 657	11 809 557	12 680 461	13 437 168	14 239 031	15 022 177
Sissetulek inimese kohta kuus	986	1 035	1 115	1 187	1 264	1 334
Sissetuleku kasv	9,4%	5,0%	7,7%	6,5%	6,5%	5,5%
Sissetuleku kasv Eestis kokku	5,6%	4,8%	5,2%	6,0%	6,5%	6,4%
Tulumaksu laekumine*	1 281 916	1 375 156	1 470 933	1 558 711	1 651 728	1 742 573
Tulumaksu laekumise kasv	9,5%	7,3%	7,0%	6,0%	6,0%	5,5%
Tulumaksu laekumise ja sissetulekute suhe	11,60%	11,60%	11,60%	11,60%	11,60%	11,60%

FIT prognoosi koostamisel on oldud konservatiivne ning lähtutud järgmistest olulistest mõjuritest:

- 1) võimalik sissetuleku muutuse (kasv) järgmise 4 aasta jooksul;
- 2) maksumaksjate arvu muutus järgmise 4 aasta jooksul;
- 3) riigi eelarvepoliitika, mis puudutab KOV tulude baasi;
- 4) muu tegurid, mis mõjutavad otseselt või kaudselt FIT laekumist.

Maamaksu laekumist on Käina vald prognoosinud 2014. aasta tasemel. Käina vallal puuduvad toetused tasandusfondist.

Muude sissetulekute puhul oleme arvestanud toetusfondi 2015. aasta tasemel korrigeerides seda õpilaste arvu muutusega.

Tabel 3. Põhitegevuse tulud.

	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	2 075 115	2 189 117	2 246 933	2 337 175	2 432 679	2 526 036
Maksutulud	1 357 728	1 445 156	1 540 933	1 628 711	1 721 728	1 812 573
sh tulumaks	1 287 863	1 375 156	1 470 933	1 558 711	1 651 728	1 742 573
sh maamaks	69 865	70 000	70 000	70 000	70 000	70 000
Tulud kaupade ja teenuste müügist	218 039	234 109	236 450	238 815	241 203	243 615
Saadavad toetused tegevuskuludeks	495 796	506 652	466 249	466 249	466 249	466 249
sh toetusfond	431 051	465 395	426 249	426 249	426 249	426 249
sh muud saadud toetused tegevuskuludeks	64 745	41 257	40 000	40 000	40 000	40 000
Muud tegevustulud	3 551	3 200	3 300	3 400	3 500	3 600

4. Põhitegevuse kulude prognoos.

Põhitegevuse kulude koostamisel on võetud aluseks hetke olukord. Kulusid saab minimaalselt suurendada, kuid olulisem on erinevates valdkondades kulude vähendamine.

Peamised tegurid, mis annavad võimaluse põhitegevuse kulusid vähendada:

- valla hallatavate asutuste reorganiseerimise võimalused;
- alaeelarvetes sisemiste ressursside otsimine;

- kulude struktuuri optimeerimine;
- valla poolt osutatavate, toetuste, dotatsioonide vähendamine;
- valla poolt võetud kohustuste, mis ei ole seadusega pandud, vähendamine.

Käina valla konsolideerimata põhitegevuse kulude maht 2015. aastal on vastavalt prognoosile 1,9 miljonit eurot. Põhitegevuse kulude maht suureneb 2,2 miljoni euroni 2019. aastal.

Põhitegevuse kulud sisaldavad toetusi, personalikuluseid, majandamiskuluseid ja muid kuluseid.

Tabel 4. Põhitegevuse kulude jaotus majandusliku sisu järgi.

	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Põhitegevuse kulud kokku	1 820 256	1 907 498	1 950 902	2 027 964	2 098 060	2 171 340
Antavad toetused tegevuskuludeks	155 489	162 974	164 604	166 250	167 912	169 591
Muud tegevuskulud	1 664 767	1 744 524	1 786 298	1 861 714	1 930 148	2 001 748
sh personalikulud	1 056 529	1 130 324	1 175 537	1 234 314	1 296 029	1 360 831
sh majandamiskulud	605 899	593 256	589 189	605 180	611 232	617 345
sh muud kulud	2 339	20 944	21 572	22 219	22 886	23 573

Käina valla konsolideerimata põhitegevuse kuluvaldkondade mahud 2015. aastal on: haridusvaldkond 31,1%, majandus koos keskkonnakaitse ja elamu-kommunaalmajandustegevusega 22,4%, vaba aja ja kultuurivaldkond 29,5%, sotsiaalne kaitse 7,1% ning üldised valitsussektori teenused koos laenu teenindamise kuludega 10,0%. Põhitegevuse kuludesse on planeeritud majanduskulude kasv ca 3,6%, personalikulude kasvuks 4% ja muude kulude kasvuks 1%.

Põhitegevuse tulude ja kulude vahe ehk põhitegevuse tulek on Käina vallal positiivne. Tulude ülejääki kasutatakse laenu teenindamiseks ja investeerimistegevuse finantseerimiseks.

Tabel 5. Põhitegevuse kulud + investeringud valdkondade lõikes.

Põhitegevuse ja investeerimistegevuse kulud valdkonniti (COFOG)* (kõik "+" märgiga)	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
01 Üldised valitsussektori teenused	213 287	269 167	273 409	307 876	294 276	291 678
Põhitegevuse kulud	205 522	259 342	261 702	291 671	276 076	276 026
sh saadud toetuste arvelt	1 687	1 401	780	50	50	50
sh muude vahendite arvelt	203 835	257 941	260 922	291 621	276 026	275 976
Investeerimistegevuse kulud	7 765	9 825	11 707	16 205	18 200	15 652
sh muude vahendite arvelt	7 765	9 825	11 707	16 205	18 200	15 652

04 Majandus	631 224	383 992	326 300	662 750	933 200	605 700
Põhitegevuse kulud	143 402	151 178	146 300	147 750	163 200	165 700
sh saadud toetuste arvelt		72 651	72 651	72 651	72 651	72 651
sh muude vahendite arvelt	143 402	78 527	73 649	75 099	90 549	93 049
Investeeringustegevuse kulud	487 822	232 814	180 000	515 000	770 000	440 000
sh saadud toetuste arvelt	409 359	66 680	30 000	330 000	530 000	330 000
sh muude vahendite arvelt	78 463	166 134	150 000	185 000	240 000	110 000
05 Keskkonnakaitse	44 443	59 531	45 400	45 854	52 313	57 836
Põhitegevuse kulud	44 443	59 531	45 400	45 854	52 313	57 836
sh saadud toetuste arvelt	795	784				
sh muude vahendite arvelt	43 648	58 747	45 400	45 854	52 313	57 836
06 Elamu- ja kommunaalmajandus	140 591	161 917	130 400	100 854	86 313	91 826
Põhitegevuse kulud	42 190	45 340	45 400	45 854	51 313	56 826
sh saadud toetuste arvelt	626					
sh muude vahendite arvelt	41 564	45 340	45 400	45 854	51 313	56 826
Investeeringustegevuse kulud	98 401	116 577	85 000	55 000	35 000	35 000
sh saadud toetuste arvelt	11 535	25 000				
sh muude vahendite arvelt	86 866	91 577	85 000	55 000	35 000	35 000
08 Vabaaeg, kultuur ja religioon	608 624	796 411	1 795 000	662 600	446 824	463 697
Põhitegevuse kulud	398 908	385 846	400 000	425 600	441 824	458 697
sh saadud toetuste arvelt	26 069	22 098	20 000	20 000	20 000	20 000
sh muude vahendite arvelt	372 839	363 748	380 000	405 600	421 824	438 697
Investeeringustegevuse kulud	209 716	410 565	1 395 000	237 000	5 000	5 000
sh saadud toetuste arvelt	83 073	36 956	1 000 000	32 000		
sh muude vahendite arvelt	126 643	373 609	395 000	205 000	5 000	5 000
09 Haridus	885 607	840 224	915 600	851 855	875 175	888 575
Põhitegevuse kulud	815 564	815 464	843 600	851 855	875 175	888 575
sh saadud toetuste arvelt	373 734	342 579	299 800	299 800	299 800	299 800
sh muude vahendite arvelt	441 830	472 885	543 800	552 055	575 375	588 775
Investeeringustegevuse kulud	70 043	24 760	410 000	0	0	0
sh saadud toetuste arvelt	33 772	0	282 000			
sh muude vahendite arvelt	36 271	24 760	128 000			
10 Sotsiaalne kaitse	170 227	190 797	208 500	229 380	258 160	667 680
Põhitegevuse kulud	170 227	190 797	208 500	219 380	238 160	267 680
sh saadud toetuste arvelt	92 818	57 287	53 746	53 746	53 746	53 746
sh muude vahendite arvelt	77 409	133 510	154 754	165 634	184 414	213 934
Investeeringustegevuse kulud	0	0	0	10 000	20 000	400 000

sh saadud toetuste arvelt						300 000
sh muude vahendite arvelt	0			10 000	20 000	100 000
KOKKU	2 694 003	2 702 039	4 032 609	2 862 169	2 947 260	3 067 991
Põhitegevuse kulud	1 820 256	1 907 498	1 950 902	2 027 964	2 098 060	2 171 339
sh saadud toetuste arvelt	495 729	496 800	446 977	446 247	446 247	446 247
sh muude vahendite arvelt	1 324 528	1 410 698	1 503 925	1 581 717	1 651 813	1 725 092
Investeeringustegevuse kulud	873 746	794 541	2 081 707	834 200	849 200	896 652
sh saadud toetuste arvelt	537 739	128 636	1 312 000	362 000	530 000	630 000
sh muude vahendite arvelt	336 007	665 905	769 707	472 200	319 200	266 652

Valdkondade sisemised märksõnad kulude dünaamikas:

- valdkondade sees võivad kulud muutuda tingituna ainult konkreetsetel aastal tehtavate kulude lisandumisega või kadumisega,
- personalikulude muutused seoses palgafondi suurenemisega. Palgafond saab suureneda ainult koosseisude vähendamise teel või siis eelarveridade ümbervaatamisel. Personalikulude kasvu võib tingida ka riigipoolne palgakasv, mis on valla jaoks siduv (õpetajate palgatõus, alampalgatõus),
- kommunaalkulude muutused, mis on tingitud investeeringutest kulude vähendamisse või ruumikasutuse optimeerimise teel,
- riigipoolsed eraldised tegevuskuludeks.

5. Investeeringustegevus

Tabel 6. Investeeringustegevus.

	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Investeeringustegevus kokku	-315 160	-625 705	-681 507	-471 005	-318 000	-265 452
Põhivara müük (+)	20 521	40 000				
Põhivara soetus (-)	-813 286	-723 104	-2 020 000	-767 000	-780 000	-830 000
sh projektide omaosalus		-594 468	-708 000	-405 000	-250 000	-200 000
Põhivara soetuseks saadav sihtfinantseerimine (+)	537 739	128 636	1 312 000	362 000	530 000	630 000
Põhivara soetuseks antav sihtfinantseerimine (-)	-52 695	-61 612	-50 000	-50 000	-50 000	-50 000
Osaluste ning muude aktsiate ja osade soetus (-)	-100	0				
Finantstulud (+)	326	200	200	200	200	200
Finantskulud (-)	-7 665	-9 825	-11 707	-17 200	-19 200	-16 652

Investeeringute vajadused on toodud ka valla arengukavas. Investeeringud objektide ja aastate lõikes on toodud alljärgnevas tabelis.

Tabel 7. Investeeringustegevus projektide lõikes.

Investeeringuprojektid* (alati "+" märgiga)	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
projekt 1 Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse renoveerimine (sh soojatrass) 08202	361 065	0	232 000	0	0
sh toetuse arvelt Hasart	31 956		32 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	329 109		200 000		
projekt 2 Käina loodusmatka ja vabaajakeskuse projekteerimine, ehitamine 08109	35 000	1 380 000	0	0	0
sh toetuse arvelt PKT		1 000 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	35 000	380 000			
projekt 3 Käina Kooli hoonekompleksi kaasajastamine vähenenud õpilaste arvu kohaselt 09212	0	300 000	0	0	0
sh toetuse Haridus-ja Teadusministeerium		250 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		50 000			
projekt 4 Orjaku sadama edasiarendamine 04520	100 445	10 000	335 000	0	0
sh toetuse arvelt Kala Leader	63 400		300 000		
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	37 045	10 000	35 000		
projekt 5 Käina tööstusala edasiarendamine 04740	56 783	0	0	600 000	0
sh toetuse arvelt ÜF	3 280			500 000	
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	53 503			100 000	
projekt 6 Käina Kooli staadioni renoveerimine 09212	17 000	110 000	0	0	0
sh toetuse arvelt Hasart		32 000			
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	17 000	78 000			
projekt 7 Noorte perede taristu arendus 06605	45 900	50 000	20 000	0	0
sh toetuse arvelt	0	0	0	0	0
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	45 900	50 000	20 000		
projekt 8 Toetatud elamine, sotsiaalmaja 10201	0	0	10 000	20 000	400 000
sh toetuse arvelt	0				300 000

sh muude vahendite arvelt (omaosalus)		0	10 000	20 000	100 000
projekt 9 Teed, s.h. koolipargi kergliiklustee, kergliiklustee Suuremõisa suunal, kohalikud teed ja tänavad 04510	72 651	110 000	110 000	100 000	370 000
sh toetuse arvelt (toetus tegevustuludes)	0				300 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	72 651	110 000	110 000	100 000	70 000
Eelpool nimetamata muud projektid kokku: mänguväljakute valgustus,	26 260	60 000	60 000	60 000	60 000
sh toetuse arvelt	5 000	30 000	30 000	30 000	30 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	21 260	30 000	30 000	30 000	30 000
KÕIK KOKKU	698 104	2 020 000	767 000	780 000	830 000
sh toetuse arvelt	103 636	1 312 000	362 000	530 000	630 000
sh muude vahendite arvelt (omaosalus)	594 468	708 000	405 000	250 000	200 000

Investeeringute finantseerimiseks on võimalik kasutada kolme allikat: omavahendeid, laenu võtmist ning toetust. Olulisemad investeeringuprojektid on investeeringuobjektidena välja toodud. Väikeprojektid ja majandustegevuse jätkuvusest tingitud investeeringud on koondatud kokku.

Käina valla prioriteediks on Käina loodusmatka ja vabaajakeskus, Käina kultuurikeskuse hoone rekonstrueerimine. Jätkuvad ka juba algatatud projektid nagu tööstusala väljaarendamine, noorte perede elamumaa arendus, Orjaku sadama paadisadama väljaarendamine ja kergliiklusteede võrgustiku arendamine.

6. Finantseerimistegevus

Tabel 8. Kohustuste võtmine ja tasumine.

	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Finantseerimistegevus	293 905	425 355	252 505	-24 510	-162 050
Kohustuste võtmine (+)	387 000	570 000	450 000	220 000	100 000
Kohustuste tasumine (-)	-93 095	-144 645	-197 495	-244 510	-262 050

Vallale kohustuste võtmine on siiani olnud konservatiivse suunaga ja on üritatud võimalikult madalal hoida valla laenumahtu. Hetkel on planeeritud võtta kõikidel aastatel laenu investeeringute tarbeks. Kõik arvestused on tehtud laenu tagasimakse perioodile 10 aastat, kuid olenevalt asjaoludest ning laenuitingimustest, võib see muutuda. Eelarvestrateegias kavandatu rakendamisel on võlakohustused 2017. aasta lõpuks 58,2% ja siis alaneb 2019. aasta lõpuks 50%-ni, eeldusel, et refinantseerimisi ei toimu.

Käina valla finantskohustused jagunesid 2015. aasta alguses vastavalt tabelile.

Tabel 9. Käina valla finantskohustused (€).

		Järelejäänud tähtaja järgi						Kokku
		Kuni 1 a	1-2 a	2-3 a	3-4 a	4-5 a	Üle 5 aasta	
Jääk seisuga 01.01.2015		90	93	94	97	91	94	559
	Pangalaenud	83	87	88	90	91	94	533
	Kapitalirendi- kohustused	7	6	6	7			26
Laenu andja			Lõpp- tähtaeg		Intressimäär		Jääk 31.12.2014	
							559	
Danske Bank A/S Eesti filiaal / gümnaasium ja spordikeskus			20.10.2020		6 kuu EURIBOR +1,08%		433	
SEB Pank AS / Käina Spordikeskuse renoveerimine			15.12.2021		6 kuu EURIBOR +1,08%		100	
Swedbank Liising AS/ Mitsubishi 612MLF			15.04.2015		fikseeritud intress 3,5 %		1	
Swedbank Liising AS/ Honda FR-V 586MLE			15.04.2015		fikseeritud intress 3,5 %		1	
Danske Bank A/S Eesti filiaal/ Madelauto Renault Master 895BKS			15.12.2018		6 kuu EURIBOR +1,750		24	

Järgnevas tabelis on ära tagasimakse kohustused, kui kõik planeeritud laenud 2015-2019 võetakse.

Tabel 10.

Laenu andja/ kreeditor	2020	2021	2022	2023	2024	2025	2026	2027	2028	2029
Danske Bank A/S Eesti filiaal	63 706									
SEB Pank AS	15 105	15 249								
Danske Bank A/S Eesti filiaal	60 080	48 325								
Uus laen 2016	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	48 000	57 000			
Uus laen 2017	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000	45 000		
Uus laen 2018	22 000	22 000	22 000	22 000	22 000	22 000	22 000	22 000	22 000	
Uus laen 2019	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000	10 000
Tagasimakse	263891	188574	125000	125000	125000	125000	134000	77 000	32 000	10 000

Käina valla pangalaenude tagatiseks on Käina valla eelarve. OÜ–I Neli Aastaaega puuduvad laenukohustused.

Eelarvestrateegia finantsosas on perioodidel 2015-2019 on kavas võtta investeerimislaenu, juhul kui saadakse muude organisatsioonide abi- ja koostööprogrammide või EL struktuurfondide toetusi.

7. Sõltuva üksuse finantstegevuse olukord ja prognoos

Käina vallal on üks sõltuv üksus. OÜ Neli Aastaaega tegeleb väheses mahus kinnisvara-investeeringutega.

Tabel 11. OÜ Neli Aastaaega finantstegevus ja prognoos (€).

OÜ Neli Aastaaega	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku (+)	1 500	1 620	1 620	1 620	1 620	1 620
sh saadud tulud kohalikult omavalitsuselt	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500	1 500
Põhitegevuse kulud kokku (+)	1 252	1 300	1 350	1 400	1 450	1 500
Põhitegevustulem	248	320	270	220	170	120
Investeeringustegevus kokku (+/-)	0	0	0	0	0	0
Eelarve tulem	248	320	270	220	170	120
Finantseerimistegevus (-/+)	0	0	0	0	0	0
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	111	320	270	220	170	120
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	-137					
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	696	1 016	1 286	1 506	1 676	1 796

8. Finantsdistsipliin

Käina vald on jätkusuutlikkuse tagamiseks investeerinud elukeskkonna arendamisse. Olulisemateks investeeringuteks on olnud lasteaia ja kooli hoonete rekonstrueerimine, arendatud on kalasadamat ja jätkatakse külalissadama rekonstrueerimisega. Prioriteediks on kultuurikeskuse hoone rekonstrueerimine, loodus- ja tegevuskeskuse väljaehitamine, tööstusala arendamine ja kergliiklusteede võrgu laiendamine. Rekonstrueerimisi on kavas teostada laenuvahendite arvelt, kuid mahus mis jääb rahandusministeeriumi poolt kehtestatud piiridesse.

Tabel 12. Käina valla finantsvõimekus 2013 -2018.

Arvestusüksus Käina Vald	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Põhitegevuse tulud kokku	2 075 115	2 189 237	2 247 053	2 337 295	2 432 799	2 526 156
Põhitegevuse kulud kokku	1 820 008	1 907 298	1 950 752	2 027 864	2 098 010	2 171 340
sh alates 2012 sõlmitud katkestamatud kasutusrendimaksed	0	0	0	0	0	0
Põhitegevustulem	255 107	281 939	296 301	309 432	334 789	354 817
Investeeringustegevus kokku	-315 160	-625 705	-769 507	-472 000	-319 000	-266 452
Eelarve tulem	-60 054	-343 766	-473 206	-162 568	15 789	88 365
Finantseerimistegevus	-10 559	293 905	425 355	252 505	-24 510	-162 050
Likviidsete varade muutus (+ suurenemine, - vähenemine)	-70 750	-49 861	-47 851	89 937	-8 721	-73 685
Nõuete ja kohustuste saldode muutus (tekkepõhise e/a korral) (+/-)	-137	0	0	0	0	0
Likviidsete varade suunamata jääk aasta lõpuks	101 481	51 620	3 769	93 705	84 984	11 2994
Võlakohustused kokku aasta lõpu seisuga	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
Netovõlakoormus (eurodes)	457 325	801 091	1 274 297	1 436 866	1 421 076	1 332 712
Netovõlakoormus (%)	22,0%	36,6%	56,7%	61,5%	58,4%	52,8%
Netovõlakoormuse ülemmäär (eurodes)	1 530 639	1 691 634	1 777 806	1 856 589	2 008 735	2 128 900
Netovõlakoormuse ülemmäär (%)	73,8%	77,3%	79,1%	79,4%	82,6%	84,3%
Vaba netovõlakoormus (eurodes)	1 073 314	890 543	591 509	508 719	677 654	887 184

Tabel 13. Finantsnäitajad.

	2014 täitmine	2015 eeldatav täitmine	2016 eelarve	2017 eelarve	2018 eelarve	2019 eelarve
Põhitegevuse tulude muutus	-	5%	3%	4%	4%	4%
Põhitegevuse kulude muutus	-	5%	2%	4%	3%	3%
Omafinantseerimise võimekuse näitaja	1,14	1,15	1,15	1,15	1,16	1,16

9. Tundlikkusanalüüs

Baasstsenaariumis on aluseks on võetud Käina valla eelarvestrateegias kajastatud stsenaarium.

Tabel 14. Tundlikkusanalüüsi baasstsenaarium.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arvestusüksuse põhitegevuse tulud	2 075 115	2 189 237	2 247 053	2 337 295	2 432 799	2 526 156
<i>sh KOV põhitegevuse tulud</i>	2 075 115	2 189 117	2 246 933	2 337 175	2 432 679	2 526 036
Arvestusüksuse põhitegevuse kulud	1 820 008	1 907 298	1 950 752	2 027 864	2 098 010	2 171 340
<i>sh KOV põhitegevuse kulud</i>	1 820 256	1 907 498	1 950 902	2 027 964	2 098 060	2 171 340
Arvestusüksuse investeerimistegevus	-315 160	-625 705	-769 507	-472 000	-319 000	-266 452
<i>sh KOV investeerimistegevus</i>	-315 160	-625 705	-769 507	-472 00	-319 000	-266 452
Arvestusüksuse põhitegevuse tulem	255 107	281 939	296 301	309 432	334 789	354 817
KOV põhitegevuse tulem	254 859	281 619	296 031	309 212	334 619	354 697
Arvestusüksuse eelarvetulem	-60 054	-343 766	-473 206	-162 568	15 789	88 365
KOV eelarvetulem	-60 302	-344 086	-473 476	-162 788	15 619	88 245
Arvestusüksuse võlakohustused	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
<i>sh KOV võlakohustused</i>	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
Arvestusüksuse likviidne vara	101 481	51 620	3 769	93 705	84 984	11 299
<i>sh KOV likviidne vara</i>	100 785	50 604	2 483	92 199	83 308	9 503
Arvestusüksuse netovõlakoormuse määr	22,0%	36,6%	56,7%	61,5%	58,4%	52,8%
Arvestusüksuse netovõlakoormuse ülemmäär	1 530 639	1 691 634	1 777 806	1 856 589	2 008 735	2 128 900
KOV netovõlakoormuse määr	22,1%	36,6%	56,8%	61,5%	58,5%	52,8%
KOV netovõlakoormuse ülemmäär	1 529 151	1 689 714	1 776 186	1 855 269	2 007 715	2 128 180

Tabel 15. Sissetulekute kasv võrreldes baasstsenaariumiga on 2% väiksem.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arvestusüksuse põhitegevuse tulud	2 033 612	2 145 452	2 202 112	2 290 549	2 384 143	2 475 633
<i>sh KOV põhitegevuse tulud</i>	2 033 612	2 145 335	2 201 994	2 290 432	2 384 026	2 475 516
Arvestusüksuse põhitegevuse kulud	1 820 008	1 907 298	1 950 752	2 027 864	2 098 010	2 171 340
<i>sh KOV põhitegevuse kulud</i>	1 820 256	1 907 498	1 950 902	2 027 964	2 098 060	2 171 340
Arvestusüksuse investeerimistegevus	-315 160	-625 705	-769 507	-472 000	-319 000	-266 452
<i>sh KOV investeerimistegevus</i>	-315 160	-625 705	- 769 507	-472 000	-319 000	-266 452
Arvestusüksuse põhitegevuse tulem	213 604	238 154	251 360	262 686	286 133	304 294
KOV põhitegevuse tulem	213 356	237 837	251 092	262 468	285 966	304 176
Arvestusüksuse eelarvetulem	-101 556	-387 551	-518 147	-209 314	-32 867	37 842
KOV eelarvetulem	-101 804	-387 868	-518 415	-209 532	-33 034	37 724

Arvestusüksuse võlakohustused	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
<i>sh KOV võlakohustused</i>	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
Arvestusüksuse likviidne vara	19 804	-73 842	-166 634	-123 443	-180 820	-305 028
<i>sh KOV likviidne vara</i>	18 704	-75 259	-168 319	-125 346	-182 890	-307 216
Arvestusüksuse netovõlakoormuse määr	26,5%	43,2%	65,6%	72,2%	70,8%	66,6%
Arvestusüksuse netovõlakoormuse ülemmäär	1 281 625	1 428 926	1 508 160	1 576 114	1 716 799	1 825 762
KOV netovõlakoormuse määr	26,6%	43,3%	65,7%	72,3%	70,8%	66,7%
KOV netovõlakoormuse ülemmäär	1 280 137	1 427 020	1 506 554	1 574 808	1 715 794	1 825 056

Tabel 16. Sissetulekute kasv võrreldes baasstsenaariumiga on 2% suurem.

	2014	2015	2016	2017	2018	2019
Arvestusüksuse põhitegevuse tulud	2 116 617	2 233 022	2 291 994	2 384 041	2 481 455	2 576 679
<i>sh KOV põhitegevuse tulud</i>	2 116 617	2 232 899	2 291 871	2 383 919	2 481 333	2 576 557
Arvestusüksuse põhitegevuse kulud	1 820 008	1 907 298	1 950 752	2 027 864	2 098 010	2 171 340
<i>sh KOV põhitegevuse kulud</i>	1 820 256	1 907 498	1 950 902	2 027 964	2 098 060	2 171 340
Arvestusüksuse investeerimistegevus	-315 160	-625 705	-769 507	-472 000	-319 000	-266 452
<i>sh KOV investeerimistegevus</i>	-315 160	-625 705	-769 507	-472 000	-319 000	-266 452
Arvestusüksuse põhitegevuse tulem	296 609	325 724	341 242	356 177	383 445	405 340
KOV põhitegevuse tulem	296 361	325 401	340 970	355 955	383 273	405 217
Arvestusüksuse eelarvetulem	-18 552	-299 981	-428 265	-115 823	64 445	138 888
KOV eelarvetulem	-18 800	-300 304	-428 537	-116 045	64 273	138 765
Arvestusüksuse võlakohustused	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
<i>sh KOV võlakohustused</i>	558 806	852 711	1 278 066	1 530 571	1 506 061	1 344 011
Arvestusüksuse likviidne vara	183 966	177 890	174 980	311 662	351 597	328 435
<i>sh KOV likviidne vara</i>	182 866	176 467	173 285	309 745	349 508	326 223
Arvestusüksuse netovõlakoormuse määr	17,7%	30,2%	48,1%	51,1%	46,5%	39,4%
Arvestusüksuse netovõlakoormuse ülemmäär	1 779 653	1 954 342	2 047 452	2 137 064	2 300 671	2 432 039
KOV netovõlakoormuse määr	17,8%	30,3%	48,2%	51,2%	46,6%	39,5%
KOV netovõlakoormuse ülemmäär	1 778 165	1 952 408	2 045 818	2 135 730	2 299 637	2 431 305

10. Kokkuvõte (põhijäreldused ja soovitused)

Eelarvestrateegia põhjal saab teha järgnevad põhijäreldused ja soovitused:

Käina vald ja sõltuv üksus on finantssituatsioonis, kus peamine tähelepanu on tulude laekumise ja kulude pideval jälgimisel.

Võimalike lisafinantseerimiste korral on vald suuteline laenu võtma ja seda teenindama jälgides Rahandusministeeriumi kehtestatud normatiive.

Käina vald koos sõltuva üksusega on väga tundlik eelarvetulude vähenemisele.

Tulude vähenemisel on vajalik kulude kärpimine ja investeeringute olulisuse ülehindamine. Tulude vähenemisel tuleb keskenduda omavalitsusele oluliste funktsioonide täitmisele. Põhitegevuse tulemi maht peab tagama valla võetud kohustuste tasumise (laenude põhiosamaksed) ja lisaks peaks jääma vahendeid valla mitmesuguste investeeringute teostamiseks.

Antud juhul jääb investeeringuteks alates 2018.aastast väga vähe vahendeid. Optimaalne vahekord põhitegevuse tulemi jaotuses oleks maksimaalselt 50% laenude tagasimakseteks ja ülejäänud osa investeeringuteks või investeeringute omaosaluseks.

Käina valla terviseprofiil 2015-2021

1.Sissejuhatus

Tervis on inimese elukvaliteedi üks alustalasid ning määrab suuresti inimese toimetuleku eluga (selle, kui hästi või halvasti ta oma eluga toime tuleb). Inimeste kollektiivne tervis näitab, kui terve on vald ning veelgi edasi vaadates, kui terve on riik.

Tervis on oluline rahvuslik ressurss, mis väärib sihi- ja kavakindlat arendamist. Samuti kuulub õigus tervise kaitsmisele inimese põhiõiguste hulka ning kõikidele inimestele peavad olema tagatud vajalikud eeldused parima võimaliku terviseseisundi saavutamiseks – igal Eesti inimesel peab olema võimalus elada tervist toetavas keskkonnas ja võimalus teha tervislikke valikuid.

Terviseprofiil on abivahend inimeste ja keskkonna terviseseisundi mõõtmisel, hindamisel, analüüsimisel, paremate tervisetulemite eesmärgistamisel ning nende saavutamiseks vajalike tegevuste ja vahendite määratlemisel. Tervist mõjutavad individuaalsed, ealised, soolised ja pärilikud tegurid, mida ei ole võimalik muuta. Küll aga on suur hulk tegureid, mille mõju tervisele sõltub nii riigis kui ka omavalitsuses tehtavatest otsustest ja seeläbi kujundatavast elukeskkonnast, mis omakorda mõjutab inimese tehtavaid valikuid ja otsuseid ehk individuaalset eluviisi.

Kuna tervist mõjutavad kõigis eluvaldkondades tehtavad otsused ja ellu viidavad tegevused, nõuab paremate tervisetulemite saavutamine erinevate eluvaldkondade esindajate vahel koostööd ning kogukonna kaasamist. Kohalik omavalitsus, mis oma olemuselt on üksikisiku eelistusi ja käitumist kujundav väärtuste, tavade, normide ja motivaatorite kogum, kätkeb võimalusi ja ühtlasi vastutust kujundada elukeskkond selliseks, mis võimaldab inimestel teha tervislikke valikuid.

2.Üldandmed

Käina valla üldandmed ja üldiseloolum

Käina vald asub Hiiumaa lõuna-osas, territooriumi pindala on 186,32 km², hõivates kogu saare territooriumist umbes 1/5. Vald asub kahel merega eraldatud saarel Hiiumaal ja Kassari saarel. Kahte saart ühendavad omavahel tammid madalas roostikku kasvanud meres. Omapärase merelise ühenduse Hiiumaaga moodustab Käina laht, mis on looduskaitseala. Suuremat osa valla territooriumist võib pidada rohealaks. Elu Käina vallas muudab väärtuslikuks ja atraktiivseks just sinne puhas looduskeskkond ning suhteliselt hõredast asutusest tulenev eraldatus

Elanike arv vallas on 2112 (1.1.2015). Käina vallas on 1 alevik 737 elanikuga ja 34 küla. Suuremad külad on Männamaa (128), Kassari (113), Orjaku (98) ja Putkaste (89). Väiksed külad on Nõmmerga (0), Mäeküla (6) Pärnselja (10), Kleemu (11), Laheküla (10), Jõeküla (22) ja Taguküla (32).

Käina vallas asuvad põhikool, lasteaed, huvikool, kultuurikeskus, raamatukogu, ambulatoorium, kauplused, ujula, apteek, hambaravikabinet, toitlustus- ja majutuskohad.

Rahvastik

Käina vallas elab rahvastikuregistri järgi 1.8.2015.a seisuga 1102 meest ja 1020 naist, kokku 2122 elanikku. Elanike vähenemine on aeglustunud ja toimunud peamiselt noorte ning keskealiste elanike hulgas. Peamiseks lahkumise põhjuseks võib-olla mujale tööle või õppima asumine. Rahvastiku jätkusuutlikkuse ja loomuliku positiivse iive tagamiseks tuleb välja töötada ja rakendada meetmed, mis motiveeriksid eelkõige 20-24-aastaseid inimesi siduma enda edasise elutee Käina vallaga, jääma siia püsivalt elama ja kasvatama üles oma lapsed. 1.1.2015 seisuga elas vallas lapsi (0-14a) kokku 279, 15 -18 aastaseid 68 ja pensioniealisi (65 ja vanemad) 378.

Kui mujal Eestis on suurem naiste osakaal, siis Käina vallas on suurem meeste osakaal. Mõneti võib põhjustada selle asjaolu, et suvehiidlaste peredest registreerib end valda sisse pereisa. Ema ja laste registreerimine Käina valda võib tähendada lasteaiakohtade mittesaamist, mõningatest hüvedest ilmajäämist nende põhilises elukohas jne. Kui jätkub rahvastiku koosseisus meeste osatähtsuse suurenemine, siis tuleb suuremat tähelepanu pöörata tervisealasele teavitustegevusele. Tavapäraselt naised hoolitsevad oma tervise pärast iseenesest rohkem, meeste tuleks seda meelde tuletada, juhtida tähelepanu riskidele. Kõige vanem inimene Käina vallas on sündinud 1915. aastal.

Käina valla rahvastikupüramiid, 1. jaanuar 2015

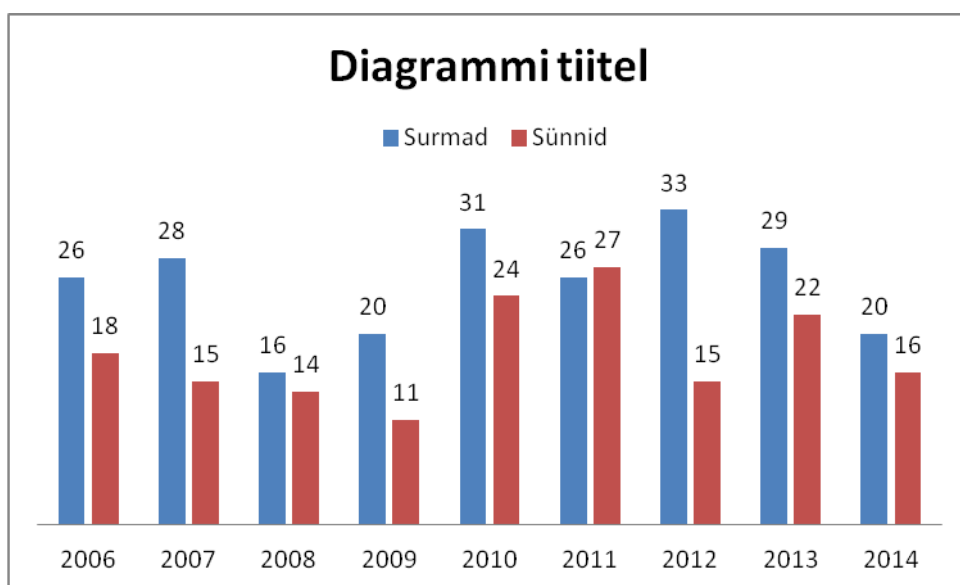
Allikas: Statistikaamet

Joonis 1. Käina valla rahvastikupüramiid (Statistikaamet)

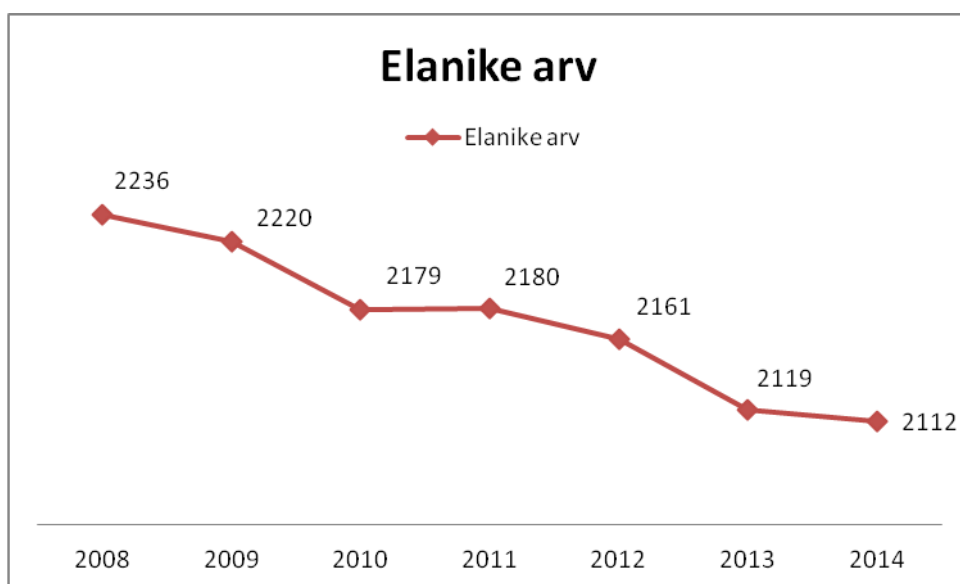
Eestlaste osakaal kogu Käina valla elanikkonnast on peaaegu 100%. Arvestades eesti kogukonna ülekaalu ei ole õigustatud kavandada tervise teenuseid sõltuvalt rahvuslikust eripärast.

Sünnid, surmad, iive

Sündide dünaamika on aluseks lastega peredele suunatud erinevate teenuste ja tugisüsteemide loomisel. Käina vallas sündis aastatel 2006-2014 166 last (Joonis 2). Sündivus langes perioodil 2006-2009. Märkatavat tõusu on näha aastatel 2010 ja 2011. Pärast seda toimus järsk langus, kui 2012 sündis 12 last vähem. Viimased kolm aastat on sündivus olnud suhteliselt stabiilne. Positiivse muutusena on valda asunud elama lastega peresid. Koos vallas elavate perede stabiilse sündivusega ja muutunud perekäitumisega (lapsega kodusoleku aeg on pisut vähenenud) on see tekitanud lasteaias kohtade puuduse.

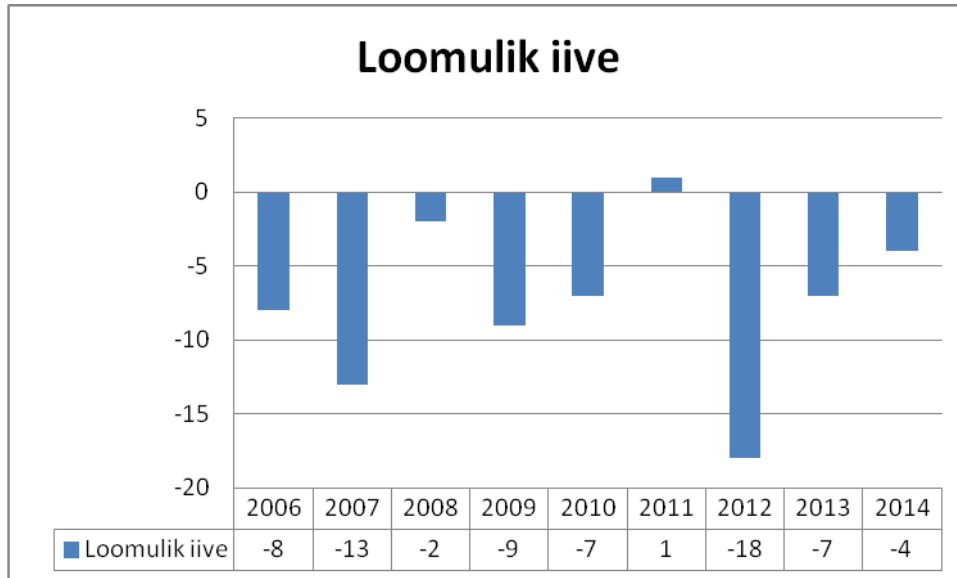

Joonis 2. Sünnid ja surmad Käina vallas aastate lõikes (Rahvastikuregister)

Joonis 3. Käina elanike arv aastate lõikes 31.12.2014 seisuga (Rahvastikuregister)

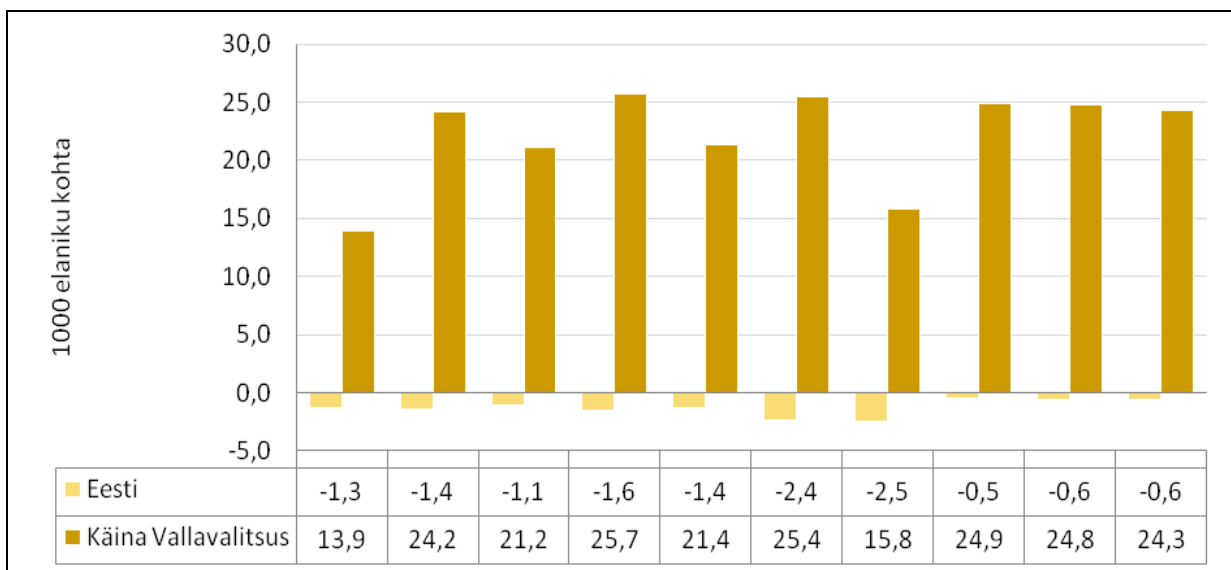
Loomulik iive vallas on olnud aastaid negatiivne. Kuid aastal 2011 oli loomulik iive positiivne +1. Samas on aastati erinevused väga suured. Näiteks 2007. aastal oli see -13, 2008. aastal aga -2 ja 2010. aastal -7. Eesti puhul tervikuna on märgata iibe kordaja vähenemise tendentsi, mis näitab, et rahvaarvu vähenemise kiirus on pidurdunud.

Joonis 4. Loomulik iive Käina vallas (Rahvastikuregister)

Käina elanikkonna rahvaarvu kogumuutuse väljatoomisel tuleb arvestada ka rännet. Saabujate arv näitab, kui palju on kohalikku omavalitsusse elanikke lisandunud elukohavahetusega. Sisserände põhjused võivad olla tööandja, turvaline elupaik, soodne elukeskkond, saarelisus jms.

Käina vallas oli aastatel 2002-2006 rändesaldo suhteliselt kõrge. Kui varasematel aastatel elanikkond asus elama saarelt pigem välja, siis alates 2007. aastast on see protsess peatunud (Joonis 5).

Joonis 5. Rändesaldo kordaja aastatel 2001 -2010 (Statistikaamet)

3.Sotsiaalne sidusus ja võrdsed võimalused

Sotsiaalset sidusust kirjeldavad tööturu situatsioon, elanike toimetulek ning kaasatus kogukonna ellu.

Tööturu situatsioon

Maksumaksjad

Tulumaksulaekumised langesid aastatel 2009-2010, kasvu on märgata alates 2011 aastast, mille põhjal võib öelda, et elanikkonna elatustase on tõusuteel. Käina vallas oli maksumaksjaid 2009. aastal 966, 2010. aastal langes arv 925, 2011. aastal oli see 917, 2012. aastal tõusis see 927-le, 2013. aastal 936, 2014. aastal 934 ning 2015. aasta 7 kuu põhjal 951.

Keskmine brutotulu

Elanike keskmine sissetulek on alates 2010. aastast pidevalt tõusnud. Tööl käiakse nii valla territooriumil kui naabervaldades, aga ka mandril ja välismaal. Hiiumaa inimeste keskmisest pisut kõrgemat sissetulekut mõjutab peamiselt välismaal ja mandril töötavate hiidlaste hulk.

Ülalpeetavateks on Käina vallas vanuses 0-14 ning 65 ja enam inimesed, aastatel 2009-2012 42-43% (maakonnakeskmine 45-46%), 2013. aastal on see tõusnud olles 48,6% (maakonnakeskmine 51%). 2014 on ülalpeetavaid 53,5%. Käina vallas on vanusevahemikus 15-64 inimeste hulk, kes on samuti ülalpeetavad (õppivad noored, töötud, puuetega inimesed jt), eelnevate aastatega võrreldes vähenenud. Seega tuleb ühe tööealise elaniku kohta enam kui kaks ülalpeetavat.

Hõivatute arv kahanes Käina vallas nagu kogu Eestist hüppeliselt 2009. aastal langes 70.3%-ilt (2008a hõivatute määr Käinas) 54.3%-le, langes 2010. aastal 49%-le. 2011. aastast on tööjõus osalemise määr jäänud stabiilseks olles 53% - 57% vahel, olles madalam kogu Eesti tööhõive määrast, mis jääb aastatel 2011-2013 Eestis 59% - 62% vahele.

Majanduslikult aktiivsed ettevõtted

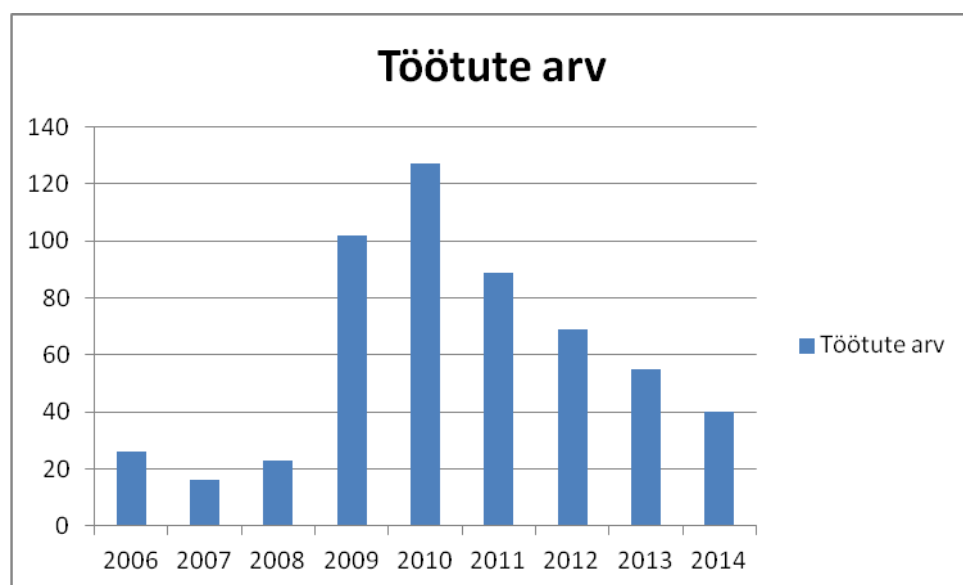
Majandust Käina vallas iseloomustab ettevõtluse mitmekesisus, ettevõtete tegevusvaldkonnad on: ehitus, kaubandus, plastitööstus, puidutööstus, põllumajandus, transport, turism ja muu. Riskid on erinevalt maandatud, kuna ettevõtted töötavad erinevatele turgudele. Ettevõtjate hulgas on valla, Eesti ja välismaa kodanikke. Peamised tööandjad on mikroettevõtted, kus on palgal kuni 10 töötajat. Äriregistris on 2015. aasta augusti seisuga 380 Käina valla ettevõtet. Kõik registris olevad ettevõtted ei tegutse Käina valla territooriumil.

Tootmises on traditsiooniliselt olnud tähtis koht põllumajanduslikul tootmisel (loomakasvatus). Tööstusliku tootmise osas on vallas esindatud plasti töötlemine (B-Plast, AS Dagöplast, OÜ Plastiktoos), puidu töötlemine (Käina Saeveski OÜ, AS Honga, OÜ Kaskisaare). Maaparandus - OÜ Kemehh, autoremondiga tegelev OÜ Best Holding, villaveski Hiiu Vill.

Suurim tööandja avaliku sektori asutustest on Käina Vallavalitsus, eraettevõtetest Dagöplast AS, mis on Baltikumi juhtivaim polüetüleenist kiletoodete tootja, samuti ka plastijäätmete ümbertöötaja, omades sertifikaate ISO 9001 ja ISO 14001.

Töötus

Käina vallas oli registreeritud töötuid 2006 - 2008. aastatel suhteliselt vähe, mis võis tingitud olla töötuse mitteregistreerimisest tööhõiveametis, kuna sel ajaperioodil puudus tööhõiveameti poolt makstav ravikindlustus. 31.12.2009. aasta seisuga oli Käina vallas 142 registreeritud töötut (Joonis 6). 31.12.2010. aasta seisuga oli töötuid registreeritud 127, aasta hiljem oli töötukassas arvel 89 töötut Käina vallast ja 31.12.2012. aasta seisuga 69 töötut. 2014 oli aga töötute arv kahanenud 40-ni.

Joonis 6. Töötus Käina vallas (Statistikaamet)

Käina vald pöörab tähelepanu pikaajalise töötuse probleemile. Pikka aega töötanud inimestel on takistusi edukaks tööle naasmiseks (terviseprobleemid, puudulikud tööoskused, alkoholiprobleem).

Käina vallas on läbi viidud koos töötukassaga projekte pikaajaliste töötute aktiveerimiseks ja tööturule naasmiseks. Projektidest osavõtt on olnud aktiivne ja töötud on olnud rahul. Stiimuliks on olnud ka täiendav sissetulek lisaks toimetulekutoetusele. Projektide abil on mitu töötut asunud tööle.

Kogu Hiiumaa probleemiks on noorte ja edasipüüdlike inimeste mujale õppima ja tööle asumine, mis omakorda tingib kvalifitseeritud ja oskustööjõu nappuse, samas pikaajalise töötuse inimeste hulgas, kelle erialased oskused on nõrgad. Olukorra tõsidust süvendab asjaolu, et probleemid on paralleelselt esile kerkinud ka täiskasvanuhariduses (sh elukestva õppe rakendamises), kus suurim vajakajäämine on koostöövaldkondade üheülbilisus ja praktiliste oskuste omandamise vähene võimalus. Piirkonna elanike väljarände pidurdamiseks, tööpuuduse vähendamiseks ja kvalifitseeritud tööjõu pakkumise suurendamiseks ning jätkusuutliku majandusarengu tagamiseks on vaja enam tähelepanu pöörata kohapealse hariduse omandamise ja rakendamise võimaluste pakkumisele, et tagada Hiiumaa

perspektiivsetes majandusharudes (turism, käsitöö, jm väikeettevõtlus sh merendusega ning väikepõllumajandusega seonduv ettevõtlus) rakendatava (oskus-) tööjõu olemasolu. Selle saavutamise üheks võtmevaldkonnaks on inimressursi arendamine sh elukestev õpe ja riskirühma liikmete kaasamine enesearendamisse. Koos tööandjate ja töötukassaga vajalike ametite väljaselgitamine ja Hiiumaa Ametikoolis kohalikku eripära arvestavate õpperühmade loomine. Töötud inimesed on ressurss, millega suurendada kvalifitseeritud tööjõu pakkumist tööturul ning toetada seeläbi ka majanduse arenguid soovitud suunas.

Elanike toimetulek

Ravikindlustusega kaetud ja puuetega inimesed

Käina vallas oli 2008 ravikindlustusega hõlmamata inimesi 6% elanikest. Perearstide andmeil oli kindlustamata inimeste arv nende nimistus olevatest elanikest 2010. aastal ca 6%. Tänapäeval on pikaajalised töötud ja töötukassas arvel olevad töötud ja otsivad aktiivselt tööd, saanud ravikindlustuse.

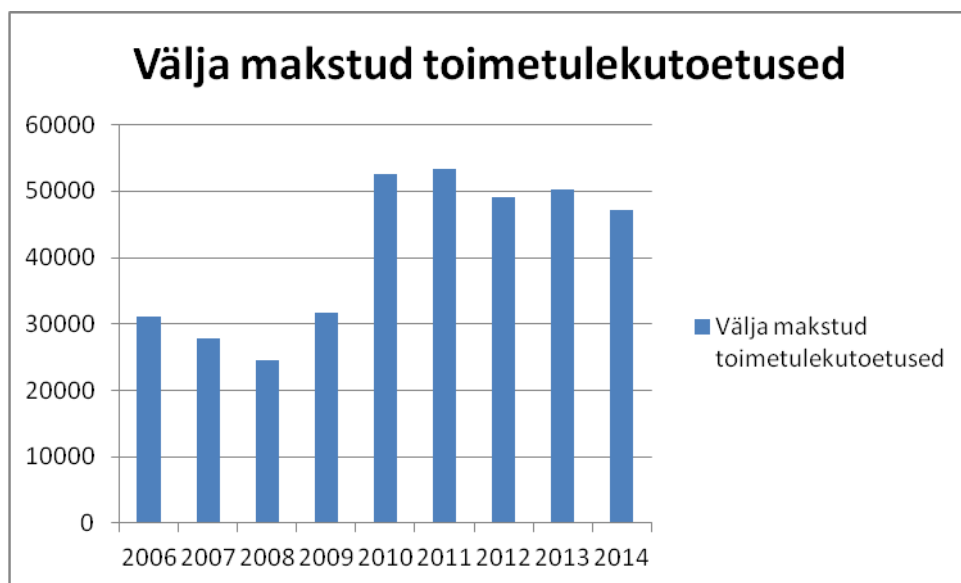
Sotsiaalkindlustusameti järgi on vallas 30.6.2013.a seisuga 455 vanaduspensionäri, 5 rahvapensioni saajat, 6 muu pensioni saajat, 13 toitjakaotuspensionäri saajat 123 töövõimetuspensionäri, kokku 602 pensionäri. Puudega lapsi on 12.

On väljastatud 10 parkimiskaarti liikumis- ja nägemispuudega inimestele. Vallavalitsus võimaldab transporditeenust nii puuetega inimestele kui pensionäridele. Hooldajad on määratud 35-le puudega inimesele ja neile makstakse hooldajatoetust. Käina Vallavalitsus maksab sügava ja raske puudega isiku hooldajale kord kuus toetust. Kui hooldajal puudub ravikindlustus, siis tasub tema eest sotsiaalmaksu vallavalitsus.

Toimetulekutoetused

Toimetulekutoetus on riigi abi puudusekannatajatele, mida maksab välja kohalik omavalitsus. Toimetulekutoetust makstakse isikule, kes pöördub toetuse saamiseks vallavalitsusse (Joonis 7).

2015.aastal on toimetulekupiiri määr 90 eurot kuus üksi elavale inimesele, perekonna täisealisele liikmele 72 eurot kuus ja alaealisele lapsele 90 eurot kuus. Ajavahemikul 2006 - 2008 ajal oli vallas töötuid suhteliselt vähe ja seepärast langes ka toimetulekutoetuse saajate arv. Töötute arv hakkas kasvama 2009. aastal ja sellega seoses kasvas 2010. aastal toimetulekutoetuste saavate perede arv. 1.09.2011.a seisuga keskmine toimetulekutoetust saanud leibkondade arv oli 39. 2012.a-st on toimetulekutoetuse saajate arv kahanenud, jäädes pikemaks ajaks pidama ca 22 leibkonna piiridesse.

Joonis 7. Väljamakstud toimetulekutoetused Käina vallas (Statistikaamet, Käina VV)

Sotsiaaltoetused Käina valla eelarvest

Lisaks eelkäsitletud toimetulekutoetusele maksab Käina vald oma eelarvest sotsiaaltoetusi.

Käina valla elanikele makstakse 2015. aastal perekonna sissetulekust mittesõltuvaid sotsiaaltoetusi.

- Sünnitoetus 350 eurot. Esimene osa 200 makstakse välja pärast lapse sündi ning täiendav lapsetoetus 150 eurot makstakse välja lapse ühe aastaseks saamisel.
- Ranitsatoetus 130 eurot makstakse Hiiu maakonna kooli esimesse klassi astunud lapse vanemale või eestkostjale.
- Juubelitoetus – lillekimp, kaart ja 30 eurot antakse vallaelanikule tema 70, 80, 90 ja 95 ning iga järgneva sünnipäeva puhul.
- Suure pere toetus makstakse nelja ja enama lapsega perele üks kord aastas enne uue õppeaasta algust summas 30 eurot lapse kohta.
- Hooldusperetoetust makstakse perele, kus kasvab Käina valla elanike registris olev vanemliku hoolitsuseta jäänud laps.
- Hooldajatoetus raske puudega isiku hooldamise eest 15,34 eurot kuus ning sügava puudega isiku hooldamise eest 25,57 eurot.
- Matusetoetus 65 eurot Käina valla elaniku surma korral.
- Muu täiendav sotsiaaltoetus (jõulupakid kõigile kooli õpilastele, beebipäev, lastekaitsepäev, pensionäride jõulupidu, pensionäride ja puuetega inimeste transport, koduste laste jõulupidu jne).
- Väikelapse toetus 150 eurot. Toetust on õigus taotleda vanemal, üksikvanemal või eestkostjal vanemahüvitise seaduse alusel saadava vanemahüvitise maksmise lõppemisest lapse kahe aasta vanuseks saamiseni.

- Koduse lapse toetus 125 eurot. Toetust on õigus taotleda 1,5 kuni 3 aasta vanuse lapse vanemal, üksikvanemal või eestkostjal, juhul kui vanem on esitanud avalduse lapsele Käina Lasteaeda koha saamiseks ning kellele vallavalitsus ei suuda pakkuda kohta Käina Lasteaias või osutada lapsehoiuteenust.

Käina valla elanikele perekonna sissetulekust sõltuvate sotsiaaltoetuste maksmine:

- Abivajavale isikule või perele toimetuleku soodustamiseks makstav ühekordne toetus.
- Vähekindlustatud peredele makstakse toetus rahaliselt (talvekütte, ravimite ostmiseks, õppurile eriala omandamiseks jne.)

Toimetulek võib-olla raskendatud mitmetel erinevatel põhjustel – lisakulud seoses töökoha kaugusega elukohast, terviseprobleemidega ja laste koolitamisega mandril. Seetõttu on vallapoolne toetus väga oluline.

Sotsiaalteenused

Käina valla sotsiaalteenuste hulka kuuluvad: sotsiaalnõustamine, koduteenus, eluasemeteenus, hooldamine perekonnas, tugiisikuteenus (koolitatud välja üks tugiisik), transporditeenus puudega lapse erikoolis õppimise võimaldamisega ja arsti juurde sõiduks, isikliku abistaja teenus, üldhooldekodu teenus. Loetletud teenustest tasuline on inimesele koduteenus ja hooldekodu teenus. Riigi poolt rahastatava lapsehoiuteenuse summad kasutatakse raske või sügava puudega lastele sotsiaalteenuste osutamiseks või teenuste arendamiseks. MTÜ Hiiumaa Puuetega Inimeste Koja maakonna keskus on Käinas, kus tegeletakse Hiiumaa puuetega inimeste sotsialiseerimisega, nendele erinevate tegevuste võimaldamisega.

Käina vald ostab päevakeskuse teenust MTÜ Hiiumaa Puuetega Inimeste Kojalt. Antud päevakeskuses pakutakse väikelaste peredele, pensionäridele, puuetega inimestele ja töötutele järgmisi teenuseid: huvi- ja klubiliste tegevuste läbiviimine, tööhõivealase informatsiooni vahendamine, toimetulekuõpetus igapäevaelu toetamiseks, teabepäevade korraldamine, ajakirjandusväljaannete ja teabevoldikute lugemine, arvuti ja interneti kasutamine, beebikool, vererõhu mõõtmine, kaalumine, erinevate huvigruppide käivitamine ja töös hoidmine, mis on eelpoolmainitud sihtgruppide jaoks tasuta. Käina Päevakeskuses pakutakse Käina valla elanikele ka tasulisi teenuseid: pesu pesemine, dušiteenus, majutamine, ajutise eluaseme teenus ning ruumide kasutamine ürituste ja koolituste läbiviimiseks koos tehniliste abivahenditega. Käina Vallavalitsuse eesmärgiks on Käina Päevakeskuse aktiivsem külastatavus, pakkudes sihtgruppidele rohkem erinevaid tegevusi ja arendades uusi teenuseid.

Inimesed kasutavad erinevaid sotsiaalteenuseid. Käina Valla territooriumil pakub varjupaiga teenust MTÜ Samaaria Eesti Misjon Putkastes. Hooldekoduteenust ostetakse Hiiumaa Hoolekande Keskuse

hooldekodult ja MTÜ Samaaria Eesti Misjoni Hiiumaa Osakonnalt. Hooldekoduteenusel on Käina valla elanikke keskmiselt 8-10 inimest. Käina vallal puuduvad sotsiaalkorterid. Olemasolevaid munitsipaalkortereid üüritakse välja lepingute alusel. Koostöös MTÜ Samaaria Eesti Misjoni Hiiumaa osakonnaga arendada teenuseid (supiköök). Vajalik avalik saunateenus. Vallal on plaan tulevikus rajada sotsiaalmaja toetatud elamiseks eakatele, kes ei saa enam kodus hakkama. Käina valla hariduslike erivajadustega lastel on vastavalt vajadusele võimalik kasutada Kõpu õppekohta ja Hiiu Valla Sotsiaalkeskuse lastekeskuse teenuseid.

Kaasatus kogukonna tegevustesse

Kogukonna motivaatorid

Kogukonna motivaatoriks on Käina valla tunnustus ning erinevad auhinnad (valla aukodanik, valla allasutuste töötajate tunnustamine, edukas ettevõtte jne). Kaunis Kodu antakse välja kord aastas. Vabariigi aastapäeval tunnustatakse tublisid ja ettevõtlike vallakodanikke, iga mõne aasta tagant valitakse valla aukodanik, koolis valitakse igal aastal aastaõpetaja, tunnustatakse tublimaid töötajaid valla hallatavates asutustes.

Elanike kaasamine

Ühingute, seltside, kolmanda sektori ühenduste ja survegruppide kaasamine neid mõjutavate otsuste tegemisse on valla eesmärkide teostamisel vajalik. Käina valla kodanikeühendused on suhteliselt innukalt otsustusprotsessidesse sekkunud.

Vallavalitsus toetab elanike tegevust tegevustoetustega ja projektide kaasfinantseerimisega. Aktiivselt tegutsevad kolmanda sektori tegijad mittetulundusühingud: EELK Käina Martini Kogudus, EKB Liidu Jausa Kogudus, EAÕK Hiiumaa Jumalasünnitaja Sünnimise kogudus, Kassari Haridusselts, Kuriste Haridusselts, Kaigutsi, Putkaste, Männamaa ja Orjaku Külaseltsid, Hiiu Kaarel ja Leena, Rudolf Tobiase Selts, Käina Spordiklubi, Kassari Ratsamatkad, Hiiu Hüljes, Kodukant, Matkaklubi MUKU.

Kultuurielus osalemise võimalus

Käina valla kultuuritöö juhtimine toimub läbi Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse. Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse eesmärgiks on paikkondliku kultuuri edendamine, professionaalse kultuuri vahendamine, festivalide, meelelahutusürituste, kontsertide, teatrietenduste, näituste ja teiste kultuuriprojektide korraldamine. Samuti on väga oluline koostöö maakonna huviharidus-, noorsootöö- ja kultuuriasutustega ning Käina valla esindamine vastavates valdkondades. Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses tegutseb aktiivselt noortekeskus.

Külalisteatrid käivad Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses kolm-neli korda aastas, aga on võimalik vaadata külalisetendusi ka Kärddlas. Kino asub Kärddlas. Mõni kord aastas toimuvad professionaalsete muusikute kontserdid, suve suurürituseks on pärimusmuusikafestival Hiiu Folk. Traditsioonilisteks

üritusteks on jaanipäev, laste lauluvõistlus, vabariigi aastapäeva tähistamine, laste kevadkontsert ja mitmed noorteüritused ning laadad.

Lisaks huvikoolile töötavad Käina Huvi- ja Kultuurikeskuses ringid täiskasvanutele (segakoor Hiiula, tantsurühmad Hiiu Sõlg ja Mikser, ansambel Hõbelõng, eakate tervisevõimlemine, aeroobikarühm, maali- ja näitering). Õpilastele on mõeldud muusika-, kunsti- ja tantsuosakonnad. Näitetrupp tegutseb ka Kassari Haridusseltsi juures. Käina vallas on tööealistele elanikele pakutavad võimalused äärmiselt kesised (lauluansambel, segakoor, tantsurühm, aeroobika, maali- ja näitering ning vesiaeroobika) ning liikumisharjumus madal võrreldes noortele suunatud erinevate huviringide ja sportimisvõimalustega Käina Spordikeskuses.

Vallas on Hiiumaa Muuseumi Kassari ekspositsioonimaja ja R. Tobiase majamuuseum. Samuti on Aino Kallase maja, mis on eravalduses. Avalik raamatukogu on Käina alevikus. Männamaal töötab laenutuspunkt ning Käina Gümnaasiumis on raamatukogu õpilastele.

Sotsiaalmajanduslikud probleemid, ühiskondlik teadmatus ja ükskõiksus kujutavad ebatervislike eluviiside ja keskkonnariskidega samaväärset ohtu Käina valla elaniku tervisele. Suurem sotsiaalne sidusus vähendab riskikäitumist ja parandab tervisenäitajaid. Ühise vastutusega tagame vallaelanike heaolu, ületame sotsiaalse killustumise ja vähendame tõrjutust.

Probleemid

- Sündivus Käina vallas on madal
- Loomulik iive on negatiivne.
- Ravikindlustamata elanike arv teadmata
- Töötute arv, riikliku toimetulekutoetuse saajate ja valla eelarvest makstavat sotsiaaltoetust vajavate vallaelanike hulk suureneb talveperioodil tuues kaasa suuremad sotsiaalsed - (sealhulgas sotsiaalse sidususe vähenemise) ja terviseriskid (sealhulgas tervist kahjustava riskikäitumise ja haigestumise suurenemise), kasvab surve valla eelarvele sotsiaal- ja tervishoiuvaldkonna ülalpidamiseks.
- Puudub ülevaade tööd teha soovivate osalise töövõimega inimeste arvust, teadlikkus, teadmised ja rahalised ressursid kohandatud või toetatud töökohtade loomiseks. Tulemuseks on osalise töövõimega ja puuetega inimeste sotsiaalse sidususe vähenemine ja risk tõrjutuse tekkimiseks.

Valdkonna strateegiliseks eesmärgiks on kõigi elanike rühmade sidususe suurenemine ja tõrjutuse vähenemine.

Soovituslikud meetmed

- Arendada valla sotsiaalset taristut (infrastruktuuri), toetades koostöö- ja toetusvõrgustikke ning huvialaühenduste tegevust. Luua inimeste omaalgatust ja sotsiaalset aktiivsust soosiv keskkond.
- Arendada elukvaliteeti ja toimetulekut suurendavaid teenuseid ja meetmeid.

- Tagada tervisega seonduva teabe järjepidev kättesaadavus elanikkonnale, andes erinevate teabevormide kaudu informatsiooni neile suunatud hüvitiste ja teenuste kohta.
- Toetada ja soodustada kolmanda sektori ja vabatahtlike algatusi ning tegevust.
- Hoolida enda ja lähikondlaste heaolust, vajadusel otsida ise ning julgustada lähedasi pöörduma professionaalsete abipakkujate poole.
- Toetada noori peresid ja lapsi ning tõsta nende aktiivset osalemist nii aktiivsetes eluviisides kui ka valla elus üldse.

4. Laste ja noorte turvaline ning tervislik areng

Õpilaste arv haridusasutustes

Noorte perede ja laste perspektiivi kindlustamiseks on üheks järgmiseks investeerimis-prioriteediks Käina Huvi-ja Kultuurikeskus. Head õpetajad ja kasvatajad, turvaline ja loovust soosiv arengu- ja õpikeskkond, sõbralik lasteaia- ja koolielu seovad nii praegused kui tulevased elanikud tihedamalt kodukohaga.

Käina vallas on põhikool ja lasteaed, mõlemad asukohaga Käinas. Käina lasteaed asub 1981. aastal ehitatud majas. Käina Lasteaia hoone rekonstrueeriti 2005. aastal. 2011. aastaks soojustati maja välisseinad. Uuendamist vajavad veel lasteaia mänguväljakutel asuvate vahendid. Osaliselt uuendati 2014/2015 õppeaastal. Lastehoidu pakkuv Käina Lasteaed Tirtspõnni, kus töötab 5 rühma, üks sõime ja neli aiarühma. Kokku käib lasteaias 90 last ja sama palju on lasteaias kohti. Alates õppeaastast 2015/2016 on lasteaiakohtade puudus mis lahendatakse toetuse maksmisega ning plaanitakse avada hoiurühm.

Käina alevikus 1997.a põhikoolist gümnaasiumiks ja 2015.a gümnaasiumist põhikooliks reorganiseeritud kool on valla ainuke ja suuruselt teine Hiiumaa üldhariduskool. Alates 2005.a on Käina Kool tervist edendav kool. Käina koolihoone renoveerimine lõpetati 2009.a sügisel. Kooli teeninduspiirkonda kuuluvad Käina alevik ja 34 Käina valla küla. Põhiosa õpilastest moodustavad Käina valla lapsed, kuid õpilasi on ka teistest omavalitsustest.

Viimastel aastatel on sündide arv tõusnud ja lasteaias 2012.a sügisel avati uuesti üks rühm ning 2015.a sügisest ei jätku lasteaiakohti kõigile lasteaiakaikna jõudnud lastele. Samas laste arv valla koolis on viimaste aastate jooksul vähenenud. Koolikohustuse täitmisega Käina vallas märkimisväärseid probleeme ei ole olnud.

Noorte süüteod

Käina valla alaealiste poolt toimepandud väärteod on eelkõige suitsetamine, alkoholi tarbimine ja liikluseeskirjade rikkumine (pimedal ajal jalgrattaga sõitmine, millel ei põlenud ees valge ja taga

punane tuli). Enamikule on ühest hoiatusest piisanud ja uusi korrarikkumisi ette pole tulnud. Karistusena on Hiiumaa alaealiste komisjoni poolt määratud ühiskondlikult kasulik töö. On toimunud ka mõned kriminaalkuriteod (vargus, sissemurdmine, vägivald), nende toimepanijatega tegelesid nii korrakaitseorganid kui valla lastekaitsetöötaja.

Laste ja noortega tegelevad asutused

Käina vallas on loodud head tingimused lastele ja noortele huvitegevuseks ja vaba aja veetmiseks. 1996. aastal avas ukse Käina vallas huvikool. 2009. aastal liideti huvikool, kultuurikeskus ja noortekeskus ning asutus kannab nüüdsest nime Käina Huvi- ja Kultuurikeskus. Huvikool pakub noortele huvialast haridust riiklike õppekavade alusel eelprofessionaalsel kui ka huviringi tasemel. Huvikoolil on algusest saadik olnud kolm osakonda: muusika-, kunsti- ja tantsuosakond. Muusikaosakond pakub võimalust õppida nii akadeemilistel kui ka rahvamuusikaerialadel. Muusikaosakonna põhiõppes õpitakse 7 aastat. Õpetatavad erialad: klaver, plokkflööt, flööt, viiul, viola da gamba, kannel (6- ja 7-keelne-, rahva- ja kromaatileine kannel), kitarr, löötspill, karmoška. Kunstiosakonna õppekava on jagatud 4 aastale, sellele eelneb ettevalmistusosakond. Õppekavasse kuuluvad kompositsioon, joonistamine, maalimine, vormiõpetus ja kunstiajalugu. Tantsuosakonnas tegeletakse eesti tantsu, seltskonnatantsu ning line- ja showtantsuga. Õppeaeg tantsuosakonnas on 5 aastat. Eelkooliealistele tantsuhuvilistele on avatud ettevalmistusosakond.

2015. aastal renoveeriti huvikooli kunsti ja tantsuosakonna ruumid, sh suur saal. Vajadus on kogu maja renoveerida vastavalt terviklikule ehitusprojektile. Olulisim on muusikaosakonna ruumide renoveerimine, sest sisuliselt käib töö 30 aastat vanades, ainult sanitaarremonditud ruumides. Selles majaosas on ka aknad 1970-ndatest aastatest, kogu hoone on väga nõrga soojapidavusega. Paraku ei ole 2014-2020 finantsperioodis ette nähtud EL tuge, ei huvikoolidele ega avalike hoonete energiasäästu projektidele.

Käina Noortekeskuses saab mängida lauatennist, koroonat, Playstationit ning erinevaid laua- ja kaardimänge, joonistada, telekat ja erinevaid filme vaadata, arvutit ja WiFi-t kasutada, raamatuid lugeda, koolitöid teha ja ka lihtsalt sõpradega koos meeldivalt aega veeta. Lisaks saab laenutada tennise reketeid ja palle, võrkpalli, korvpalli, Mõlkky-t, petanqi ja lauatennistise varustust. Noortekeskusel on õue lauatennistise laud ja vahetus läheduses asub spordiväljak. Noortekeskuses on ka väike kööginurk. Igas kuus toimuvad erinevad üritused - võistlustest kuni kinoõhtuteni välja, vastavalt sellele kuidas noorte ideid teostada jõutakse. Samuti pannakse suurt rõhku mitteformaalset õpet toetavatele tegevustele ja töötubadele. Tihedat koostööd tehakse Käina kooli õpilasesindusega. Noortekeskuses on võimalus pidada sünnipäevi ning seda võimalust on paljud kasutanud.

Huviringidest tegutsevad Käina Kooli juures: spordiringid kõikidele vanuseastmetele (võrkpall, jalgpall, kergejõustik, ujumine, tantsuline liikumine, üldfüüsiline kehaline treening), kooliteater,

puutööring, esmaabiring, GLOBE vaatlused, mudilaskoor, tütarlastekoor, matemaatika-, loodus- ja õpioskustering. Koolis viiakse läbi jalgratturi koolitust ning liiklusõpetaja abil sooritatakse jalgratturi eksam. Õpilased osalevad Tartu Ülikooli teaduskooli töös. Käina Koolis on võimla ja väike jõusaal, mida õhtuti saavad kasutada ka täiskasvanud. Kooli õuel asub valla ainus kaasaegne korvpalliväljak, mis valmis 2007.a ja on kasutamiseks avatud kõigile soovijatele. Kooli õue kavatsetakse rajada õuejõusaal puhkevõimalusega, andmaks lastele võimalust vaheaegadel liigutada.

Kooli kõrval asub valla ainus staadion ja staadionimaja, mis on täielikult amortiseerunud ja sisuliselt kasutuskõlbmatud. 2015.aastal uuendati põhjalikult staadioni jalgpalliväljak. Kooli hoolekogu eestvõttel ja ühiskondliku töö toel korrastati hüppekast ja heiteringid. 2016.aastal on plaanis uuendada kvaliteetselt kuid väiksemas mahus staadioni jooksurajad, millega võiks kooli staadion saada lõplikult kaasaegse välimuse. Uuendamist jääb ootama staadioni hoone.

Puuduvad rahalised võimalused arendada tehnikasporti. Kardirajal on hobikartide laenus, puuduvad treeningud. Samuti puuduvad suusarajad. Kooli juures on olnud soodsatel talvedel liuväli, mida kasutatakse perekonniti. Võimalusel plaanitakse rajada eeljahutusega liuväli, mis võimaldaks lumenappidel talvedel uisutamist pikema perioodi vältel.

Kassari ja Männamaa piirkonnal on veel väiksemad võimalused.

Planeeritud on looduse- ja tervisepargi rajamine Käina alevikus, kuhu saab ehitada ka valgustatud jooksu- ja suusaraja ning jalgrattaraja. Käina Kooli juurde on rajatud katusega jalgrataste hoidla. Samuti on planeeritud kergliiklustee ehitamine Käina ja Suuremõisa vahele. Pikemas perspektiivis võiks planeerida kergliiklustee ka Kassari saarele.

Vallal on maakonna ainus ujula, mis avati 2003.a ja mida kasutavad ka teised omavalitsused. Ujula on avatud seitse päeva nädalas. Ujulas on kehtestatud hinnakiri ning vallaelanikele on kehtestatud 10% madalam hind. Seal toimuvad ujumise, vesiaeroobika ja vesivõimlemise treeningud. Ujulat kasutavad soodustingimustel puuetega lapsed ja täiskasvanud. Südame-veresoonkonna ning luu- ja liigesehaiguste all kannatajatele, eriti ülekaalulistele on üks sobivamaid liikumisharrastuse viise veesport, kuna selle käigus on võimalik saada füüsilist koormust liigeseid ja südant liigselt koormamata, väiksem on ka vigastuste oht. Paraku on veespordi levimus tööelise elanikkonna hulgas madal, sest elanikel puudub harjumus veespordiga tõsisemalt tegeleda. Täisealise elanikkonna hulgas on probleemiks ka ebaühtlaselt levinud ujumisoskus, kuna tõhus ujumisõpe on Hiiumaa koolides olnud võimalik alates 2003.a. Probleemi leevendamiseks taotles Käina vald toetust ESF meetmest 1.3.4. Tervislike valikute ja eluviiside soodustamine, mille abil 2011.a kevadel toimusid tööelastele elanikele ujumiskursused. Ujula juures tegutseb ujumisklubi Hiiu Hüljes.

Käina Vallavalitsus toetab oma töötajate sportlikke eluviise, tasudes sportimiseks tehtud treeningute maksumusest 50%, kuid mitte üle 15 euro kuus. Kui riik tühistaks erisoodustusmaksu ettevõtete

sportimiseks tehtavatel hüvitustelt, oleks tõenäoliselt ka mitmeid teised tööandjad valmis oma töötajate sportimist toetama.

Käina Spordikeskus loodi valla hallatava asutusena 2012. aastal. Samal aastal alustati koos Tartu Ülikooliga spordikeskuse edasiarendamiseks tasuvusuuringu tegemist, mis valmis 2012. aasta lõpuks.

2012. aasta oktoobris valmis jõusaal ja 2014. aastaks ehitati välja korruste vaheline trepikäik ning aeroobikasaal, tõsteruum, lasketiir ja keldrisse garderoob. Nimetatud investeeringud tehti valla ja Euroopa Liidu vahenditest.

2010. a kevadel valmis ujula esisel platsil uus spordiväljak, kus on võimalus rannavõrkpalli ja tänavakorvpalli mängimiseks ning on olemas ka tennise ja pentanqi väljak ning mänguväljak väiksematele lastele. Tegutseb Käina Spordiklubi.

Lastele ohutu elu- ja õpikeskkond

Käina vallas puuduvad ametlikud supelrannad ja vetelpäaste. Kassari saar on ümbritsetud merega, Männamaal on karjäär. Kuigi sadamates on keelatud ujuda, on siiski Orjaku sadama muulid laste hulgas populaarsed ujumiskohad. Samuti Männamaa karjäär, Lussuliiva rand ja Sääre Tirp.

Teel kooli ja lasteaeda on Käina alevikus Mäe tänava ja Hiiu mnt ääres kõnnitee. Sõidutee ületamiseks on kõige käidavamates kohtades ka tähistatud ülekäigurajad (Huvi- ja Kultuurikeskuse, kauplus Konsumi, lasteaia ja kooli juures), paljud lapsed kasutavad kooli- ja lasteaeda sõiduks liinibusse. Liinibussid (õpilastele tasuta) peatuvad koolimaja ees enamasti nii, et õpilastel ei ole vaja sõiduteed ületada. Lasteaia ees võtab lapsi koolibussi pealt vastu lasteaiatöötaja ja jälgib, et tee ületamine oleks ohutu. Jalgsi koolis käivad lapsed kasutavad Käina tööstusala, mis ei ole ohutu, samuti tulevad lapsed kooli Käinat ümbritsevatest küladest, maanteed mööda, kus koolitee jalgsi või rattaga ei ole täiesti ohutu. Ohtlikumaks võib pidada Käina-Hüti teeristi, kus Lõokese tänava piirkonna laste koolitee ristub 90 km/h lubatud piirkiirusega laia Heltermaa-Emmaste maanteega.

Käina koolis lõppes 2009. a kapitaalremont. Selle järel vahetati peaaegu kogu mööbel välja, samuti on uus sisseseade lasteaias. Koolimaja sisetemperatuur on reguleeritud ventilatsioonisüsteemiga, et see töötaks nõuetekohaselt, on koolimajale paigaldatud 2012. a säästupakettaknad.

Pooleliolev spordihoone Mäe tn ja Spordi tn nurgal on ohtlik ja järelevalveta. Seisvad, lagunevad hooned on ka Männamaal endine klubi ja algkool (erakätes), Sõpruse kolhoosi ja Putkaste sovhoosi endised tootmishooned.

Trend on elukeskkonna ja ümbruse paranemise suunas, erinevate tegevustega püütakse keskkonda muuta ohutumaks. Varemed, mahajäetud hooned ja jäätmaad tekitavad vallast mahajäetuse tunde ja osade kaupa püüab vald neid likvideerida, võimalusel kasutades KIK-i vastavaid toetusi.

Vaja oleks kindlasti kergliiklusteede rajamine Suuremõisa, Kassari ja Männamaa suunal, tööstusala detailplaneeringu elluviimine. Loodus- ja tervisepark lahendaks paljude laste ohutu koolijõudmise küsimuse. Kassaris on oluline ranna puhastamine.

Kooli/lasteaia terviseteenuse olemasolu

Koolis töötab 0,5 ametikohaga meditsiiniõde, ühel päeval nädalas on majas ka perearsti õde. Veel töötab koolis 0,5 kohaga sotsiaalpedagoog ja logopeed-eripedagoog. Toetamaks abivajajaid ja erivajadustega lapsi tehakse tihedat koostööd erinevate tugiteenuseid pakkuvate asutustega. Hiiumaa Teavitus- ja Nõustamiskeskuselt HUPS ostab Käina vald psühholoogi teenust. Käina lasteaed Tirtspõnnil puudub tervishoiutöötaja, kuid 100 m kaugusel asub Käina Tervisekeskus OÜ. Kõik lasteaiaõpetajad on läbinud esmaabikursuse.

Kohaliku omavalitsuse poolne initsiatiiv ja toetused tagamaks teenuste kättesaadavust

Lasteaiaiga seotud kulud lapsevanemale (osalustasu: sh kohamaks ja õppevahendite tasu ning toiduraha) maksab lapsevanem kord kuus, toiduraha arvestatakse vastavalt lapse kohalkäimisele. Koolitoit Käina vallas on tasuta kõigile õpilastele. Koolis töötab kaks pikapäevarühma: 1-3. klassile ja 4.-6. klassi õpilastele. Põhikooli õpilaste jaoks on töövihikud tasuta, kuna nende ostmist finantseeritakse nii Käina valla kui ka riigieelarvest. Kooli huviringid on olnud seni õpilastele tasuta, vald tasub ringijuhtide töötasu ja muud kulud. Lasteaias töötab lauluring. Rohkemate huviringide tööle rakendamiseks puudub vajadus, kuna paljud lasteaialapsed osalevad Käina Huvi- ja Kultuurikeskuse ringides. Lasteaia koolieelikutele on ujumise treeningud valla kulul üks kord nädalas. Kasutatakse ka riigipoolset toetust ujumise algõpetuseks II klassi lastele. Huvikooli ringid on lapsevanema jaoks tasulised, kuid see ei kata tegelikke kulusi ning huvikooli ülalpidamiskulud kaetakse suures osas vallaeelarvest. Noortekeskus töötab vallavalitsuse vahenditest ja projektide toel. Noortekeskus korraldas 2015. aasta suvel nädalase õpilasmaleva, koos ööbimisega. Õpilasmalevas osales 14 noort vanuses 13-15 aastat.

Erinevaid laste ja noortega seotud nõustamised, mis on kohaliku omavalitsuse elanikele kättesaadavad nt perekoolid, beebikool, õppe- ja karjäärinõustamine toimub Hiiumaa Teavitamis- ja Nõustamiskeskuse HUPS kaudu, seksuaalkäitumise alased nõustamised inimeseõpetuse tundides ja HUPS-is. Alates 2010.a on avatud AMOR nõustamiskeskus, kus pakutakse kuni 24-aastastele (kaasa arvatud) mõlemast soost noortele tasuta individuaalset nõustamist ja loenguid seksuaalhariduse vallas. Tegevuse eesmärk on soovimatute raseduste ja sugulisel teel levivate haiguste esinemissageduse vähendamine noorte seas (vt lisaks www.hups.ee).

Hiiumaa Rajaleidja keskusega koostöös toimub nõustamiskomisjoni töö, samuti saavad abivajajad sealt nii psühholoogi, logopeedi, kui ka eripedagoogi nõu. Lasteaias töötab eripedagoog-tugiisik, kes aitab, õpetab ja toetab lapsi nende arengus (vt. lisaks: <http://www.rajaleidja.ee/hiiumaa/>).

Koolitoit

Inimese toitumisharjumustele pannakse alus lapsepõlves, seega ebapiisav või vale toitumine lapsepõlves avaldab tervisele mõju kogu ülejäänud elu. Kestev valetoitumine lapseas on üks olulisemaid haiguste kujunemist ja arenemist soodustavaid tegureid. Arvestades, et umbes kolmandik lastest ei söö enne kooli ning umbes pooled ei söö sooja toitu ka pärast kooli, langeb koolitoitlustusele üsna vastutusrikas osa noore inimese igapäevases toitumises (www.terviseamet.ee ja 2009.a Käina Gümnaasiumi õpilaste hulgas läbiviidud küsitlus). Tasuta koolitoit on laste tervise huvides väga vajalik, eriti tänapäeva raskes majandusolukorras. Lapsi toitlustatakse üks kord päevas ja soovijad saavad alates 2014.a septembrist hommikuputru. Nii lasteaia- kui ka koolilapsed saavad koolipiima (Euroopa Liidu koolipiima programm). Õpilastel on võimalus saada oodet pärast 6. õppetundi. Kooli köök teenindab ka lasteaeda. Vald toetab vajadusel vähekindlustatud peresid toiduraha tasumisel. Vald maksab köögipersonali palgad ja söökla ülalpidamiskulud ja toetab võimalikult palju kohaliku tooraine kasutamist koolitoidus.

Laste tervisliku ja turvalise arengu toetamine põhineb kõigi sektorite ja kogukonnaliikmete paindlikul koostööl. See võimaldab varajase riskikäitumise avastamise ja vajadusel sekkumise. Nooruses tehtavad valikud mõjutavad inimese hilisemat tervises seisundit.

Probleemid

- Arenguliste iseärasuste hiline märkamine.
- Lastepsühholoogi, lastepsühhiaatri, eripedagoogi ja logopeedide pakutava abi ebapiisav kättesaadavus.
- Vähe on lapsevanematele, õpetajatele ja teistele lastega töötavatele spetsialistidele mõeldud lapse arengu ja tervise kaitse ning edendamise võimalusi kajastavaid koolitusi, infokeskkond vajab täiendamist ja arendamist.
- Vähene teadlikkus õigetest liikumisharrastuste meetoditest ja vähene turvavarustuste kasutamine.
- Alkoholi ja tubakatoodete kättesaadavus laste seas; teadmised alkoholi ja uimastavate ainete mõjust tervisele lünklikud

Valdkonna strateegiliseks eesmärgiks on laste turvalisuse ja võrdsete võimaluste suurenemine.

Soovituslikud meetmed

- Luua teenuste kättesaadavuse tagamiseks motiveerivad tingimused teenuse osutajatele; edendada koostööd ja võrgustikutööd erinevate spetsialistide vahel eesmärgiga tagada teenuste järjepidevus ning vastavus perede ja laste vajadustele.
- Suurendada arenguliste ja hariduslike erivajadustega laste tugiteenuste (logopeediline, psühholoogiline, eripedagoogiline) kättesaadavust.

- Tõhustada erinoorsootööd riskioludes elavatele ja/või probleemkäitumisega noortele arengueelduste loomiseks noorte võimete ja oskuste aktiveerimise ning motivatsiooni suurendamise kaudu.
- Avardada töökasvatuse võimalusi noorte tööhõivevalmiduse tõstmiseks ning noorte olukorra parandamiseks tööturule sisenemisel.
- Tagada noortele tervistav puhkus organiseeritud vaba aja veetmise korraldamise kaudu.
- Rajada aktiivset liikumist võimaldavad rajatised. Tagada kõikide avalike mänguväljakute mänguvahendite turvalisus (turvaalad; regulaarne hooldus jne).
- Korraldada koolitusi, infopäevi ja avatud treeninguid õigete võtete õppimiseks erinevate liikumistegevuste turvaliseks harrastamiseks; soetada võimalusel turvavahendeid (rentimiseks).

5. Tervislik elu-, õpi- ja töökeskkond

Huvitegevuse ja vaba aja veetmise kohad

Nii täiskasvanute kui laste huvitegevus on koondunud peamiselt kooli, huvi- ja kultuurikeskuse ja spordikeskuse juurde. Lasteaia avatud õuealal saavad lasteaia tööst vabal ajal mängimas käia kõik Käina valla eelkooliealised lapsed. Kui veel lisada siia juurde raamatukogud, noortekeskus ja aktiivsed külaseltsid, siis on vabaaja veetmiskohad pigem Käina-kesksed, ümbritsevates külates siiski aktiivset huvitegevust ei toimu. Spordikeskuses toimuvad treeningud lastele ja täiskasvanutele, koolis tegutsevad erinevad huviringid õpilastele (puutöö, laulukoorid, võrk- ja korvpall jne) ja võimlat kasutavad täiskasvanute võrk- ja korvpallitreening ning **samuti kasutatakse kooli jõusaali**.

Kõigile elanikele on raamatukogu ning küla- ja haridusseltside ruumid. Huvi- ja kultuurikeskuses on mitmeid võimalusi laiendada oma huvitegevust nii lastele kui täiskasvanutele. Näiteks avada huvikeskuse osakonnana Käina Loodusmaja (linnuvaatlus, loodusfotograafia, putukad jne).

Transport ja teedevõrk

Käina valda teenindavad maakonna liinibussid. Valla keskuse Käina aleviku ja maakonnakeskuse Kärdla linna vahel toimub ühendus tööpäevadel 6 korda päevas, nädalavahetusel harvem. Kuna valla koolibussiliinid on alates 2014. aasta 1. septembrist maakonnaliinid, saavad enamusest valla küladest alevikku 2 korda hommikul ja tagasi lõunal ja õhtul. Veel parem on olukord Emmaste ja Heltermaa suundadel, kus regulaarne ühendus toimub 3-4 korda päevas. Kord nädalas sõidab Männamaalt Käinasse liinibuss eakatele sobivamal ajal. Bussiühendus pealinnaga toimub talvel vaid paar korda nädalas (R, P), suviti iga päev. Kooliõpilaste ja lasteaiaste transport on korraldatud maakonnaliinidega. Käina valla lastele on bussisõit kogu Hiiu maakonna piires tasuta, mis peaks neile andma võimalused huvi- ja sporditegevuseks üle kogu saare. Transpordi intensiivsus on vallas

talvel väiksem ja suvel suurem. Transiitkaubandus on minimaalne ja möödub asulatest väljaspoolt. Suviti on küllalt palju ekskursioonibusse ja turiste. Valda läbivad teed on suhteliselt heas korras, riigimaanteed on suuremas osas tolmuwab (mustkattega). Järk-järgult vastavalt vahendite olemasolule toimub ka vallateede tolmuwabaks muutmine. Viimastel aastatel on muutunud jalgrattaga liiklemine ka turistide hulgas populaarseks, kergliiklusteid valla territooriumil aga kahjuks ei ole. Esimene selline tee on plaanis rajada Käinast Suuremõisa (ca 12 km).

Käina alevik, Putkaste ja Männamaa kuuluvad tiheasustusalade hulka, kuhu on paigaldatud ka tänavavalgustus. Käinas on selle pikkuseks ca 4 km, mujal vähem. Tänavavalgustuse põlemise aeg oleneb aastaajast. Kokkuhoiu mõttes ei põle tänavavalgustus suvel ja pimedal ajal öö läbi. Uuendatud on osa Käina aleviku tänavavalgustusest ning Putkaste tänavavalgustus, uuendamisel on Männamaa tänavavalgustus. Tänavavalgustust vajaksid veel väga mitmed Käina vallas asuvad paigad.

Keskkonna mõjurid

Probleemiks on vanade talumajade salvkaevud, kuna nendesse tuleb vesi pinnaveest, mis sisaldab mitmesuguseid saasteaineid (kolibakter, raud, jms). Tiheasustusaladel (Käina, Putkaste, Männamaa) on rajatud ühtsed veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemid, Kassaris on süsteemid rajatud osaliselt ja vajavad edaspidi täiendamist. Joogivee kvaliteedi parandamiseks osaleb vald hajaasustuse programmis, mille kaudu oli elanikel võimalik taotleda toetust puurkaevude rajamiseks ja veesüsteemide ehitamiseks, mis oluliselt parandab joogivee kvaliteeti. Käina alevikus uuendati osaliselt tsentraalset veevarustus- ja kanalisatsioonisüsteemi 2008 ja 2009 aastal (Käina VV).

Heitvee puhastusjaam asub Käina alevikus.

Avalikud rannad Käina vallas puuduvad hoolimata väga pikast rannajoonest. Supluskohtade heakord jätab mitmel pool soovida ja vajab parandamist, enamuse nendest aladest jäävad Käina lahe – Kassari maastikukaitsealale. Merevee kvaliteet on tänu väikesele asustustihedusele rannaladel üsna hea. Pisteliselt on aktiivsemalt kasutatavate randade merevett kontrollitud. Sinivetika ilmunisel pannakse välja hoiatussildid. Kuna suur osa valla territooriumist on populaarseks suvitus- ja turismipiirkonnaks, kasvab suvine rahvaarv mitu korda, mis toob endaga kaasa koormuse kasvu nii keskkonnale, veemajandusele kui jäätmekäitlusele.

Välisõhu saaste valla territooriumil on väike, kuna õhku saastavaid suurettevõtteid ei ole. Käina aleviku suurim saastaja on kooli katlamaja, kus köetakse lisaks lasteaeda ja ambulatooriumi. Tsentraalseid katlamaju vallas ei ole. Välisõhu saastamine paiksetest saasteallikatest maakondlike näitajate järgi on Hiiumaa õhk peamiselt saasteaineteta.

Hiiumaal tegutseb üks jäätmejaam asukohaga Käina vallas, mis teenindab kogu saart. Hiiumaa jäätmejaamas pressitakse olmejäätmed kokku ja saadetakse mandrile. Tavajäätmeid kogutakse

erastruktuuride vahendusel, kus lepingud on sõlmitud jäätmevedaja ning jäätmetekitaja vahel. Ohtlike jäätmete kogumine ja vedu on korraldatud erastruktuuri vahendusel.

Ohuks hiidlase tervisele on erakapitalil Hiiumaale ja Käina valda planeeritav võimalik tuulepark.

Tulekahjud

Käina vallas on asustustihedus väike ning suur osa valla territooriumist on kaetud metsaga, samuti suur osa elamutest on puidust ja ahjuküttega. Vanad elektrisüsteemid ja amortiseerunud küttekolded on ohuks tulekahju tekkimiseks. Tulekahjude vältimiseks tehakse koostööd päästeametiga ning on aidatud vähekindlustatud peredel probleeme lahendada. Vallas on võimalik tellida korstnapühkija teenust. Suurem osa tulekahjustest on olnud kevadised kulupõlengud.

Käina alevikus on aastaid töötanud päästekomando. Vallas on tehtud ka teavitus- ja ennetustööd ning edaspidist koostööd päästkeskusega on vajalik jätkata nii koolituste organiseerimiseks kui ka teabe jagamiseks. Toimuvad ohutuspäevad õpilastele koostöös päästeameti ja politseiga. Päästeamet teeb kodukülastusi, tulekahjude ennetamiseks.

Viimastel aastatel on koostöös päästeametiga jagatud riskirühma kuulujatele suitsuandureid.

Vallal puudub kriisiolukorra lahendamise plaan, milles on kirjeldatud, kuidas toimub elanikkonna teavitamine, mil viisil toimib juhtimisstruktuur, millised on olukorra lahendamisel osalevate asutuste ja üksikisikute ülesanded ning kuidas on korraldatud nende teabevahetus õnnetuse puhul kõrgendatud riskiga objektidel. Tulenevalt 15.6.2009.a vastu võetud Hädalukorra seadusest peab kohalik omavalitsus moodustama oma kriisikomisjoni (§ 5 lg 1) või ühtse komisjoni teiste omavalitsustega (§ 5, lg 2). Käina vald on ühinenud Hiiumaa omavalitsuste ühise kriisikomisjoniga.

Kuriteod ja väärteod

Väärtegude enamuse moodustavad liiklusalased rikkumised nagu sõidukiiruse ületamine, nendest rikkumistest 90% panevad toime saare külalised ja 10% kohalikud elanikud. Vastupidine on suhe alkoholijoobes mootorsõidukite juhtide puhul. Hiiumaa maakonna terviseprofiliis on välja toodud fakt, et vaadates liiklusõnnetuste statistikat Hiiuma maakonnas, siis kõige suurem võimalus sattuda liiklusõnnetusse on nädalavahetuste õhtutel kell 16.00 – 20.00-ni.

Peamiselt on lahendada varavastased kuriteod, milles tooni annavad sissemurdmised ja vargused eluruumidest.

Alkoholi müügi kohad

Käina valla alkoholipoliitika juhindub üleriigilistest regulatsioonidest. Tulenevalt sellest, et liiga paljud noored satuvad pahuksisse alkoholiseadusega, mitmed juhid sõidavad ebakaines olekus ning on olemas alkoholi kauplused, saab tõdeda, et alkohol on vallas kergelt kättesaadav.

Valla territooriumil tegutseb kaks kauplust, Olerexi tankla, rändpood, kus müüakse ka alkohoolseid jooke. Kauplused asuvad Käina alevikus ja Kassari külas. Alkoholi saab siiski osta ja tarbida ka

baarides ja suvehooajal trahteris ning pubis. Koduõlut saab kohapeal tarbida ja kaasa osta Hiiu Õllekojast. Talvel töötavad trahter ja baarid vaid nädalavahetustel.

Tervise Arengu Instituudi uuringus “Koolinoored ja uimastid” on välja toodud, et alkoholi joomine on noorte seas tõsine ja kasvav probleem. Enamus lapsi ei joo end purju mitte kangest alkoholist vaid lahjadest alkoholsetest jookidest (õlu, siider, segujoogid), mida uuringute põhjal lapsed ise alkoholiks ei pea. Järjest on suurenenud nende noorte hulk, kes joovad sageli ja palju.

Inimest ümbritsev keskkond mõjutab tervises seisundit sageli enam, kui seda tajutakse. Paljud terviseprobleemid saavad alguse ümbritsevast keskkonnast tööl, kodus ja koolis. Ümbritseva elu-, töö- ja õpikeskkonna kujundamisel tuleb arvestada laste, puuetega inimeste, eakate, noorte emade ja ajutiste tervisehäiretega inimeste erivajadustega.

Probleemid

- Elu-, õpi- ja töökeskkonnast lähtuvate terviseriskide hindamise, juhtimise ja teavitamise süsteem on puudulik.
- Elu-, õpi- ja töökeskkonnale ligipääsetavus ja nende keskkondade kasutatavus ei ole tagatud kõigile vallaelanikele, sh erivajadustega inimestele.
- Vallal on koostamisel kriisiolukorra lahendamise plaan
- Käina Gümnaasiumi staadion vajab jooksuradade kapitaalremonti;
- Palju on valveta varemeid, lagunened ehitisi.
- Alkoholi tarvitatus minnakse autoga sõitma.
- Alaealised tarbivad alkoholi ja tubakatooteid.
- Alkoholist tingitud kahjude (vaimne, füüsiline) kohta puudub ülevaade.

Valdkonna strateegiliseks eesmärgiks on elu-, töö- ja õpikeskkonnast tulenevate terviseriskide vähenemine.

Soovituslikud meetmed

- Tõsta vallaelanike teadlikkust keskkonnast tulenevatest terviseriskidest ning nende ohjamise meetmetest.
- Järgida avaliku sise- ja välisruumi kujundamisel põhimõtteid, mis teevad kõigile kogukonnaliikmetele elu-, õpi- ja töökeskkonna juurdepääsetavaks ja kasutatavaks.
- Suurendada inimeste teadlikkust terviseriskide ennetamisest ja nende vähendamise võimalustest.
- Soodustada tervistedendavaid tegevusi töökohtadel.
- Tagada elu-, õpi- ja töökeskkonnale nõuetekohane ligipääsetavus ning nende keskkondade kasutatavus kõigile vallaelanikele, sh erivajadustega inimestele.
- Vallavalitsusel välja töötada kriisiolukorra lahendamise plaan ning koostada kõrgendatud riskiga objektide loetelu; võtta kasutusele esmased turvameetmed.

- Tagada valla haldusalas olevate sotsiaal-, kultuuri-, hariduse- ja spordiobjektide rekonstrueerimine ja tehnilise baasi parendamine, arvestades inimeste erivajadustega.
- Tõsta elanikkonna teadlikkust alkoholi mõjust, vältida selle tarbimise negatiivseid tagajärgi.
- Veespordi populariseerimiseks täiskasvanud elanikkonna seas on vajalik võimaldada ujumise algõpet täiskasvanutele ning tutvustada erinevaid veespordiliike, propageerida ujula kasutamise võimalusi.
- Planeeritud on looduse- ja tervisepargi rajamine Käina alevikus, kuhu saab ehitada ka valgustatud jooksu- ja suusaraja. Samuti on planeeritud kergliiklustee ehitamine Käina ja Suuremõisa vahele.

6. Tervislik eluviis

Tervisealase teabe kättesaadavus

Perearstid jagavad infolehti, apteegis jagatakse infot ja infolehti erinevate ravimite kohta, Käina vallalehes ning kodulehel avaldatakse tervist puudutavaid artikleid ning infot.

Tervislikku eluviisi toetavad üritused paikkonnas

Aasta-aastalt suureneb vallas tervisesportlaste arv. Paljud inimesed on leidnud endale sobiva viisi tervise eest hoolitsemiseks. Tänavatel on näha igas vanuses inimesi, kes siis olenevalt aastaajast tegelevad kepikõnni, rulluisutamise, rattasõidu, suusatamise ja jooksmisega. Levinud on sportimisharrastused koos sõpradega.

Käina Spordiklubi organiseerib kevadeti Kassari jooksu, kus osaleb tavaliselt umbes 70 inimest. 2015. aasta Käina Spordiklubi üritused on orienteerumiskross, kepikõnni algkursus, K. Heinsoo mälestusturniir võrkpallis, rannavõrkpalli seeriavõistlus, Hiiumaa meistrivõistlused lamades surumises, südamenädala terviseüritused, isamaalise fitnessi seeriavõistlus, liikumisaasta 2015 üritused, jooksupross Leemetis. Koos ujumisklubiga Hiiu Hüljes korraldatakse üritusi Aasta ujuja, basseinitriatlon, rekordite sadu ujumises, koolinoorte ja Hiiumaa meistrivõistlused ujumises.

Vetsitall OÜ koostöös ujumisklubiga Hiiu Hüljes korraldavad Jüriööjooksu. Ujumisklubi korraldab ujumisvõistlust Hiiu Hüljes ca 40 inimesega ja terve hooaja vältel toimub ujula margiüritus - võistlussari „kuu parim ujuja“. Loengud õpilastele sõltuvusainete ohtlikkusest ning ennetusüritused 150 õpilast. Käina vallas toimub 2011.a seitsmendat korda alkoholivaba üritus Hiiu Folk. 2009.a tunnustas Eesti Karskusliit Hiiu Folki aunimetusega „Aasta tegija.“

Tervise teenused

Vallas tegutsevad kaks perearsti ja hambaarst. Olemas on apteek, millest tegutseb ka Invaru OÜ. Lisaks perearstidele töötab koolis meditsiinitöötaja, kes annab õpilastele esmaabi ja nõustamist. Maakonna töötervishoiuarst on üks Käina valla perearstidest. Maakonnas on olemas haigla, mis

pakub koduõendus teenust. Arstiabi kättesaadavus on vallas hea, probleem on eriarstide kättesaadavuses ja tervist puudutavate uuringutega, mida üldjuhul Hiiumaal teha ei saa.

Nõustamisteenust otseselt vallas ei ole. Vallavalitsuse tellimusel käib kord kvartalis vastuvõtte korraldamas psühholoog, kelle juurde suunab lastekaitse- või sotsiaaltöötaja. Küll tegelevad tervise nõustamisega vallavalitsuse sotsiaaltöötajad, kes suunavad nõustajate juurde edasi ning perearstid. Maakonnas asuvad Hiiumaa Teavitamis- ja nõustamiskeskus HUPS ja SA Innove Rajaleidja Keskus lastele ja noortele.

Sobival kehalisel aktiivsusel, tasakaalustatud toitumisel, turvalisel liiklusel, vaba aja ja seksuaalkäitumisel ning sõltuvust tekitavate kahjulike harjumuste puudumisel on positiivne mõju paljude haiguste ennetamisele.

Tervisliku eluviisi soodustamiseks tuleb erinevate eluvaldkondade esindajatega koostöös suurendada kehalist aktiivsust soodustavate võimaluste ja täisväärtusliku toidu kättesaadavust, vähendada füüsilist ja psüühilist sõltuvust tekitavate ainete kättesaadavust ning soodustada turvalist käitumist liikluses, olmes ja vaba aja veetmisel. Iga inimese jaoks on oluline terviseteenuste kättesaadavus ja korraldamine. Kvaliteetne ja mitmekülgne meditsiini- ja rahvaterviseteenuste korraldus ja osutamine aitab kaasa tervisenäitajate paranemisele.

Probleemid

- Alkohoolsed joogid on noortele kergesti kättesaadavad.
- Ülevallalisi erinevaid tervisespordiüritusi on vähe.
- Informatsioon olemasolevate kõikide tervise- ja nõustamisteenuste kohta ei ole koondatud kokku infolehele.
- Osad mängu- ja spordiväljakud pole nõuetele vastavad ning vajavad taasrajamist.

Valdkonna strateegiliseks eesmärgiks on elanikkonna, riskikäitumise vähenemine, kehalise aktiivsuse suurenemine ja vallaelanikele mitmekülgsete kvaliteetsete tervishoiu- ja nõustamisteenuste kättesaadavus ressursside parima kasutuse kaudu.

Soovituslikud meetmed

- Tagada kehalist aktiivsust soodustav/toetav keskkond, sh tööeliste liikumisharrastuseks. Kutsuda ellu traditsioone loovaid liikumisharrastusi soodustavaid üritusi, olemasolevaid jätkata, arendada uuele tasandile.
- Toetada organisatsioone ja projekte, mille eesmärgiks on tervislike eluviiside propageerimine.
- Tagada abivajajatele mitmekülgsed ja kvaliteetsed nõustamisteenused ning info kättesaadavus osutatavate teenuste kohta.

- Koondada informatsioon kõigi tervise- ja nõustamisteenuste kohta. Arendada kohaliku omavalitsuse, MTÜde, ettevõtjate ja kodanikualgatuste koostööd tervistedendavates tegevustes. Tervistedendavatel üritustel jagada maiustuste asemel auhindadeks puuvilju või mahetoodangut.
- Tõhustada nii erinevate teenuseosutajate omavahelist koostööd ja infovahetust kui ka koostööd ja infovahetust teiste valdkondadega .
- Tõsta elanikkonna teadlikkust terviseriskidest ja tervist toetavatest liikumisharrastustest, et vähendada tervislikel põhjustel tööhõivest kõrvalejäämist ning tervislikel põhjustel kaotatud produktiivsust ja töötundide arvu.
- Tõsta elanikkonna teadlikkust tervislikust toitumisest.
- Täiendada oma teadmisi kehalise aktiivsuse kasulikkusest ning kasutada vallas loodud liikumisharrastuste võimalusi ja teenuseid.
- Toetada oma lähikondlasi liikumisharjumuste tervislikumaks muutmisel, pakkudes positiivset eeskujut ja kaasates aktiivselt teisi.
- Kasvatada oma kodanikujulgust alaealiste riskikäitumise tähelepanemisel ja sellel reageerimisel.

7. Kokkuvõte

Käina valla terviseprofiili eesmärgiks on suurendada elanikkonna heaolu ja tõsta inimeste parema tervise kaudu elukvaliteeti. Selleks kaardistati elanike tervist ja heaolu mõjutavate sotsiaalsete, keskkondlike ning majanduslike tegurite hetkeseis. Neid analüüsides toodi välja peamised tervist mõjutavad probleemid ja vajadused ning pakkuda välja võimalikud tegevused probleemide lahendamiseks ja vajaduste rahuldamiseks.

Valla tervisetegurite hetkeseisu on hinnatud Tervise Arengu Instituudi poolt koostatud Kohaliku omavalitsuse ja maakonna terviseprofiili koostamise juhendmaterjalis vajalikuks peetud indikaatorite abil. Kuna selle terviseprofiili koostamisel nappis ajaressurssi elanike tervisekäitumise ja subjektiivsete hinnangute kogumiseks detailsemate küsitluste või uuringute abil, on terviseprofiili eesmärgiks anda esialgne ülevaade elanike tervise hetkeolukorrast ja tervisemõjuritest, et kavandada terviseedenduse arendamiseks järgmisi samme.

Kogutud andmete põhjal oli elanike tervise olukorda momendil raske hinnata, kuna selleks oleks vaja läbi viia detailsem uuring elanike seas. Saamaks täpsemat teavet vallaelanike terviseprobleemidest, nende rahulolust tervishoiuteenustega ja teadmisi terviseedendusliikumisest, on terviseprofiili tegevuskavva planeeritud mitmeid selle teemalisi uuringuid ja küsitlusi.

Pikaajaliste töötute arv on endiselt suur, mis toob kaasa sotsiaalteenuste ja –toetuste jätkuva vajaduse, sh eluaseme kulude eest tasumise. Samas puuduvad vallal vabad pinnad eluaseme teenuse osutamiseks.

Ka kaasaegseid spordirajatisi on väikese eelarve juures raske ehitada. Väikse laste arvu juures on oluline pigem hea kasutusaktiivsuse leidmine, keskealiste inimeste toomine tervisspordi juurde. Keskkonnast tulenevad tegurid mõjutavad elanike tervist pigem positiivses kui negatiivses suunas. Suur osa valla territooriumist on roheala, palju puutumata loodust, meri, vaikus ja rahu. Keskkonda saastavat tööstust valla territooriumil praktiliselt ei ole. Maal elades peavad inimesed ka praktilise elu vajadustest lähtuvalt rohkem liikuma ja tegema füüsilist tööd, mis on terviseedenduse seisukohast igati positiivne. Probleemseteks keskkonnast tulenevateks teguriteks on joogivesi. Vald on juba mitu aastat osalenud hajaasustuse veeprojektis, mille kaudu saavad elanikud taotleda toetust salvkaevude asemel puurkaevude rajamiseks.

Terviseprofiili tegevuskava koostamisel on aluseks võetud Käina valla arengukavas aastani 2021 toodud tegevusi.

Terviseprofiili tegevuskava aastateks 2015-2021

Tegevus	Eesmärk	Aeg	Läbiviija	Hinnanguline maksumus	Rahastamise allikad
Loengusari lapsevanematele (vastutus, liiklusohutus, koostöö lasteasutustega, kasvatusprobleemid jt)	Laste turvalisuse suurendamine	2015-2021	Koolitusfirmad, haridusasutused, vallavalitsus	2800	Projektid, KOV
Aktiivõppe meetodeid kasutades õpitoad noortele (terviseedendus, liikumisharrastused, mürareostus, ohutus liiklemises, sõltuvused, seksuaalkasvatus jm)	Noorte turvalisuse ja terviseteadlikkuse suurendamine	2015-2021	Koolitusfirmad, haridusasutused, kolmas sektor, vallavalitsus	2500	Projektid, KOV, kolmas sektor
Laste silmaringi laiendamiseks väljasõitude korraldamine (teatrid, kontserdid, näitused, muuseumid jne)	Laste võrdsete võimaluste suurendamine	2015-2021	Haridusasutused	7600	Projektid, KOV, kolmas sektor, lapsevanemad
Lastele suviste töövõimaluste loomine	Laste võrdsete võimaluste suurendamine	2015-2021	Valla ettevõtted, vallavalitsus, kolmas sektor, haridusasutused	3800	Projektid, KOV, kolmas sektor,

						erasektor
Viidamajanduse täiendamine ja kinnistute märgistamine	Terviseteenuste kättesaadavuse parandamine	2015-2021	Vallavalitsus, kolmas sektor, külavanemad	4700		Projektid, KOV, kolmas sektor, kinnistute omanikud
Joogivee kvaliteedi parandamine	Keskkonna terviseriskide vähendamine	2015-2021	PRIA, vallavalitsus, kinnistute omanikud	35000		Projekt, KOV, kinnistute omanikud
Staadioni renoveerimine Käina kooli juures	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	Vallavalitsus	80000		Projektid, KOV, erasektor
Spordihoone renoveerimine	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	Vallavalitsus	64000		Projektid, KOV
Noortekeskuse tööshoidmine Käinas	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015 - 2021	KOV	19100		KOV

Avalike mänguväljakute ja palliplatside uuendamine, skatepark (Kassari, Männamaa, Käina)	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	Kolmas sektor, KOV	30000	Projektid, kolmas sektor
Spordiürituste korraldamine (spordiürituste sari, pere tervispäevad, talvel ujula külastamise soodustamine jne)	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	KOV Kolmas sektor	32000	KOV Projektid, kolmas sektor
Vallas asuvate õppe-, tervise, matka- ja suusaradade arendamine/haldamine	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	vallavalitsus, kolmas sektor	57500	Projektid, KOV
Vallas toimivate vabaaja tegevuste jätkuv toetamine (huviringid, huvikool, ujula)	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine	2015-2021	KOV, projektid	200000	KOV, projektid
Käina-Suuremõisa kergliiklustee rajamine	Elanikkonna liikumisaktiivsuse suurendamine ja keskkonna terviseriskide vähendamine	2015-2021	Keskkonnaministeerium, Vallavalitsus	1500 000	Projektid, riigieelarve, KOV
Omastehooldajate koolitus	Elanike teadlikkuse	2015-2021	Kohalikud kõrgkoolid,	1300	Projektid,

	tõstmine		vallavalitsus, kolmas sektor		KOV
Vallapäevad (küladepäevad)	Elanikkonna ühtsuse ja aktiivsuse tõstmine, sotsiaalne sidusus	2016	KOV	3200	KOV, projektid
Käina valla noorte elamukruntide arendamine	eluruumi tingimuste parandamine	2015-2021	Vallavalitsus	25000	KOV, projektid
Loodushariduskeskus/loodusring	Keskkonnateadlikkuse tõstmine	2015-2021	KOV	70303	projekt
Tehnikaring	Elanike vaba aja veetmise võimaluste suurendamine	2015-2021	KOV	6400	Projekt, OÜ Käina Puhkus
Vallateede tolmuwabaks muutmine 5 km	Tervislik elukeskkond	2015-2021	vallavalitsus	190 000	KOV, riigi toetus
Supluskoht	Turvalisuse suurendamine	2015-2021	KOV	20000	KOV
Tuletõrje veemahutite korrashoid väljapool Käina alevikku	Vee kättesaadavus	2015 -2021	KOV, päästeamet	10000	KOV

